

Наталія Петренко

**ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ
ІЗ ЗАЇКАННЯМ**

2019

Рецензенти:

Ткач О. М. – кандидат педагогічних наук, старший викладач Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Шевеленко Т.А. – головний спеціаліст дошкільної та інклюзивної освіти.

Петренко Н.В., вчитель-логопед ДНЗ № 20

Формування мовленнєвої компетентності дошкільників із заїканням.
Навчально-методичний посібник – Кам'янець-Подільський, 2019. – 100 с.

У посібнику розкриваються теоретичні засади мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, які заїкаються. Розглядаються практичні аспекти логопедичного супроводу дітей дошкільного віку. Наводяться приклади ігор та вправ для дітей із заїканням. Посібник буде корисним для вчителів-логопедів, вихователів груп спеціального призначення для дітей з порушеннями мовлення та батьків.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ I. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ПОДОЛАННЯ ЗАЇКАННЯ	4
РОЗДІЛ II. МЕТОДИКИ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ІЗ ЗАЇКАННЯМ	5
РОЗДІЛ III. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ ДІТЕЙ, ЯКІ ЗАЇКАЮТЬСЯ	9
РОЗДІЛ IV. ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ЗАЇКАЮТЬСЯ	11
4.1. Основні напрямки корекційно-розвиткової роботи з дітьми, які заїкаються.....	11
4.2. Використання піску та води в індивідуальній корекційній роботі з дітьми, які заїкаються.....	21
4.3. з дітьми, які заїкаються.....	21
4.4. Метод біоенергопластики в корекційно-розвитковій роботі з дітьми із заїканням.....	24
4.5. Музика і співи, як метод корекції.....	29
4.6. Роль батьків в корекційній роботі з дітьми, які заїкаються	31
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	35

ВСТУП

Заїкання – одна з найскладніших проблем логопедії, як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Вона інтенсивно вивчалася і висвітлювалася в літературі протягом усього ХХ ст. Наукова розробка проблеми заїкання у вітчизняній логопедії пов'язана з іменами відомих психіатрів І. О. Сікорського, Н. Г. Неткачева, В. А. Гіляровського.

Починаючи з 1994 року, регулярно проходять міжнародні симпозиуми, присвячені тільки проблеми заїкання. Ці наукові конгреси збирають фахівців всього світу. Видається міжнародний журнал «Fluency Disorders» («Порушення плавності»), також присвячений даній проблемі. Активний інтерес вчених різних країн свідчить про її актуальність.

У вітчизняній логопедії розроблено оригінальний підхід до оцінки клінічної картини заїкання. Виділення двох клінічних форм заїкання невротичної та неврозоподібної дозволяє найбільш повно оцінити не тільки судомні прояви в мовленні дітей, які заїкаються, а й особливості особистості, як у початковий період розвитку заїкання, так і при його хроніфікації. Крім судомних затинань, заїкання включає в себе порушення вищої нервової діяльності, пов'язані в одних випадках з органічним ураженням ЦНС, в інших – з невротичною реакцією. Хроніфікація процесу викликає, як правило, вторинну невротизацію в якості реакції особистості на основне захворювання, що робить заїкання складним патологічним процесом, який може супроводжувати людину все її життя.

Заїкання – складне мовленнєве порушення, яке визначається як порушення темпу, ритму та плавності усного мовлення, зумовлене судомним станом м'язів артикуляційного апарату. Мовлення дитини, яка заїкається несплавне, неритмічне, супроводжується комплексами в усному спілкуванні. Початок цього розладу мовлення падає звичайно на період інтенсивного формування мовленнєвої функції. Заїкання, яке почалося у дітей у дошкільному віці, розглядається як самостійне мовленнєве порушення, на відміну від так званого симптоматичного або «вторинного» заїкання, яке спостерігається при патології головного мозку органічного генезу або нервово-психічних розладах

Аналізуючи проблему заїкання ми прийшли до висновку, що знань лише практичних прийомів корекції заїкання недостатньо, слід ще й розуміти цілісну клінічну та психолого-педагогічну картину цього складного патологічного стану, а також знати клінічні прояви невротичних і неврозоподібних станів. Тільки за цієї умови можуть бути правильно інтерпретовані психофізіологічні, психологічні та психолого-педагогічні дані про дітей із заїканням, що і визначає напрямок реабілітаційних, а також профілактичних заходів.

Протягом багатомісячної історії вивчення та лікування заїкання дослідники висловлювали різні погляди щодо сутності цього мовленнєвого порушення, його етіології, методів і прийомів лікування дітей і дорослих, які заїкаються.

РОЗДІЛ І

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ПОДОЛАННЯ ЗАЇКАННЯ

Корекція заїкання – це важкий і довготривалий процес, ефективність якого залежить від комплексної взаємодії спеціалістів, поєднання медичних та педагогічних підходів до подолання даного мовленнєвого порушення.

Метою використання комплексного підходу до подолання заїкання є застосування всебічного впливу та створення сприятливих умов для корекції та розвитку особистості дитини із заїканням.

Комплексний вплив складається з таких напрямів:

1. Лікувально-оздоровчі заходи

2. Корекційно-педагогічна дія

1. Лікувально-оздоровчі заходи

1) *Медичний вплив* сприяє нормалізації функцій нервової системи дитини і створює сприятливий фон для психотерапії та активної логопедичної роботи.

2) *Психотерапевтичний вплив* – полягає в тому, що дитину постійно переконуємо, що вона може і має говорити без заїкання; фіксуємо її увагу на успіхах у цьому напрямку, обов'язково у присутності ровесників, вихователів та батьків.

2. Корекційно-педагогічна дія складається з:

1) *Логопедичного впливу*, який здійснюється протягом тривалого, регулярного, систематичного курсу занять. Основна мета занять – виховання навичок правильного, вільного від заїкання мовлення, починаючи з найлегших форм, які не викликають затирань, і закінчуючи складними випадками.

2) *Логопедичної ритміки* – системи різноманітних вправ та ігор із рухами під музику або в поєднанні з мовленням дітей. Такі вправи та ігри сприяють розвитку загальної та мовленнєвої моторики, розвивають координацію рухів, уміння керувати собою, здатність включатись у діяльність за сигналом, формують почуття ритму, знімають загальну скутість, напруження.

3) *Виховних заходів* – разом з батьками виховуємо в дитини впевненість в собі, усвідомлення власної повноцінності, здоровий погляд на мовленнєве порушення, бажання позбутися його; постійно підтримуємо свідомість успіху на кожному етапі занять і переконання, що зрештою успіх буде повним.

Щоб акцентувати увагу дитини на її досягненнях, створюємо «ситуацію успіху», яка включає різноманітні види радості від використання прийомів, за допомогою яких найменші успіхи підтримуємо, фіксуємо увагу на досягненнях дитини. При цьому ставлення до дітей має бути спокійним, лагідним.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИКИ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

Аналізуючи методики логопедичної роботи з дітьми, які заїкаються, у своїй роботі використовуємо методики Н. А. Власової і Є.Ф. Рау, Н. А. Чевельової, Г. А. Волкової.

Автори даних методик логопедичної роботи з дітьми, які заїкаються переддошкільного і дошкільного віку будують зростання складності мовленнєвих вправ залежно від різного ступеня мовленнєвої самостійності дітей.

Н. А. Власова розрізняє 7 видів мовлення, які в порядку наступності необхідно застосовувати на заняттях з дітьми, що заїкаються:

- 1) спряжене мовлення,
- 2) відображене мовлення,
- 3) відповіді на запитання за знайомим малюнком,
- 4) самостійний опис знайомих малюнків,
- 5) переказ прослуханого невеличкого оповідання,
- 6) спонтанне мовлення (розповідь за незнайомими малюнками),
- 7) самостійне мовлення (бесіда, прохання і т. д.).

Є. Ф. Рау бачить завдання логопедичної роботи в тому, «щоб шляхом систематичних планових занять звільнити мовлення дітей, від напруги, зробити його вільним, ритмічним, плавним і виразним, а також усунути неправильність вимови і виховати чітку, правильну артикуляцію». Всі заняття з перевиховання мовлення дітей, що заїкаються розподілені по мірі зростання складності на 3 етапи.

На першому етапі пропонуються вправи в спряженому і відображеному мовленні, під час вимови завчених фраз, віршів. Широко використовується декламація.

На другому етапі діти вправляються в усному описі малюнків за запитаннями, в складанні самостійної розповіді за серією малюнків або на дану тему, в переказі змісту оповідання або казки, яку прочитав вчитель-логопед.

На третьому, завершальному етапі, дітям надається можливість закріпити набуті навички плавного мовлення в повсякденній розмові з оточуючими дітьми й дорослими, під час ігор, занять, бесід та інших видів діяльності.

В основу методик Н. А. Власової та Є. Ф. Рау покладена різна ступінь мовленнєвої самостійності дітей. Безумовна заслуга цих авторів полягає в тому, що вони вперше запропонували й використовували поетапну послідовність мовленнєвих вправ у роботі з маленькими дітьми, розробили вказівки до окремих етапів системи корекції мовлення дошкільнят із заїканням.

Своєрідна система корекційної роботи з дітьми, які заїкаються була запропонована Н. А. Чевельовою. Автор виходить з психологічної концепції про те, що розвиток зв'язного мовлення дитини здійснюється шляхом переходу від ситуативного мовлення (безпосередньо пов'язаного з практичною діяльністю, з наочною ситуацією) до контекстного (узагальненого, пов'язаного з подіями минулими, з відсутніми предметами, з майбутніми діями), а потім протягом дошкільного періоду контекстні і ситуативні форми мовлення співіснують (С. Л. Рубінштейн). Тому послідовність мовленнєвих вправ з дітьми, що заїкаються вбачається у поступовому переході від наочних, полегшених форм мовлення до абстрактних, контекстних висловлювань і включає в себе наступні форми: супровідне, заключне, випереджаюче.

Ця система подолання заїкання у дітей включає в себе 5 періодів:

- 1. Пропедевтичний.* Основна мета – прищепити дітям навички організованої поведінки, навчити чути небагатослівне, але логічно чітке мовлення вчителя-логопеда, його нормальний ритм, тимчасово обмежити мовлення самих дітей.
- 2. Супровідне мовлення.* У цей період допускається власне мовлення дітей із приводу одночасно скоєних ними дій. Найбільшу ситуативність мовлення забезпечує постійна зорова опора. При цьому вона ускладнюється у зв'язку зі зміною характеру запитань вчителя-логопеда та відповідним підбором матеріалів.
- 3. Заключне мовлення* – діти описують вже виконану роботу або частину її. Шляхом регулювання (поступового збільшення) інтервалів між діяльністю дитини і її відповіддю з приводу зробленого досягається різна складність заключного мовлення. При поступовому зменшенні зорової опори на виконану роботу здійснюється послідовний перехід до контекстного мовлення.
- 4. Випереджаюче мовлення* – діти розповідають про те, що вони мають намір робити. У них розвивається вміння користуватися мовленням поза наочною опорою, планувати свою роботу, заздалегідь називати й пояснювати ту дію, яку їм ще належить зробити. У цей період їх вчать логічно мислити, послідовно і граматично правильно висловлювати свою думку, вживати слова в їх конкретному значенні.
- 5. Закріплення навичок самостійного мовлення* передбачає розповіді дітей під час всього процесу діяльності, їх запитання і відповіді про свою діяльність, висловлювання за власним бажанням і т. д.

У методиці Н. А. Чевельової реалізований принцип послідовного ускладнення мовленнєвих вправ в процесі діяльності.

Значення диференційованих психолого-педагогічних методів виховання і навчання розкрито у методиці Г. А. Волкової.

Система комплексної роботи з дітьми, що заїкаються 2-7 років за Волковою складається з наступних розділів:

- методика ігрової діяльності (система ігор),
- логоритмічні заняття,
- виховні заняття,
- вплив на мікросоціальне середовище дітей.

Умовно виділяються наступні етапи: обстеження, обмеження мовлення дітей, спряжено-відображеного мовлення, запитально-відповідального мовлення, самостійного спілкування дітей у різноманітних ситуаціях (різних творчих іграх, на заняттях, у родині, громадських місцях). Кожне заняття будується з урахуванням програмового матеріалу дитячого садка (зі зміною послідовності проходження тем) і спрямоване на здійснення корекційних, розвиваючих і виховних цілей. Заняття будується в єдиному сюжеті таким чином, щоб усі його частини відображали програмовий зміст.

Спрямованість розглянутої методики відносно дітей, що заїкаються від 2 до 4 років і дітей від 4 до 7 років різна. У першому випадку стоять завдання не стільки корекційного, скільки розвивального навчання і виховання дітей. У цьому віці логопедична робота має профілактичний характер. У роботі з дітьми від 4 до 7 років провідного значення набуває корекційна спрямованість логопедичного впливу, оскільки сформовані у процесі індивідуального розвитку особистісні особливості впливають на характер мовленнєвої діяльності дитини, що заїкається визначають структуру порушення.

Вся корекційна робота з дітьми, які заїкаються, протягом року здійснюється вчителем-логопедом і вихователями.

РОЗДІЛ ІІІ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ ДІТЕЙ, ЯКІ ЗАЇКАЮТЬСЯ

Обстеження дитини, яка заїкається повинно бути комплексним та здійснюватись не лише вчителем-логопедом, а й психологом, неврологом, педіатром або терапевтом. Обов'язковим є вивчення медичної і психолого-педагогічної документації. Своєчасне та правильно організоване обстеження дітей із заїканням допоможе вчителю-логопеду визначити основні напрямки корекційно-розвиткової роботи. Слід пам'ятати, що важливою умовою психолого-педагогічного обстеження є індивідуальний підхід та встановлення довірливих відносин з дитиною, яка заїкається. Для цього вчителю-логопеду необхідно створити максимально сприятливі умови для роботи з дитиною. (*Додаток 1*)

Збір анамнезу полягає у виявленні основних характеристик пренатального періоду (вік батьків, захворювання батьків, нервово-психологічне здоров'я матері, несприятливі фактори дородового періоду).

Збираємо відомості про:

1) мовленнєвий розвиток дитини, про оточення дитини (наявність заїкання у батьків, членів родини, наявний прискорений темп мовлення тощо).

2) особливості виховання дитини (ставлення дорослих до дитини, а саме: надмірна ласка, різкі висловлювання, покарання; чи наявна допомога батьків у формуванні правильного мовлення дитини, чи наявні мовленнєві переважантя, якість контролю з боку батьків за мовленням дитини, наявність правильного темпоритмічного зразка тощо).

3) особливості емоційної та поведінкової сфери дитини (як дитина сприймає зауваження у свій бік, яка реакція під час перегляду мультфільмів тощо).

Виявлені при вивченні анамнезу різні негативні фактори натального і постнатального періодів розвитку дитини аналізуємо і оцінюємо з метою найбільш повного дослідження етіології та патогенезу заїкання.

Збір відомостей про особливості порушення виявляє час, протягом якого виникли перші ознаки заїкання у дитини (як вони проявлялись, які обставини чи стреси мали місце у період перших ознак заїкання; можливі причини на думку батьків, як проявлялось виникнення судом, чи були наявні мімічні гримаси під час вимови, наявність посмикування, похитування, постукування; як проявляється заїкання у різних обставинах, чи залежить від оточуючих людей, від виду діяльності, як дитина ставиться до свого недоліку, як поводить себе та спілкується на одинці; чи зверталися батьки за допомогою, якою вона була та інше).

Бесіда з дитиною, обстеження мовлення дитини, яка заїкається включає в себе:

- обстеження комунікабельності дитини;

- вивчення ступеня розвитку загальної та дрібної моторики;
- вивчення характеру ігрової діяльності (взаємини з дорослими під час гри, ступінь ігрової активності, емоційний стан дитини під час ігрової діяльності);
- обстеження експресивного та імпресивного мовлення.

Для перевірки експресивного мовлення використовуємо велику кількість дидактичного матеріалу (наочність, іграшковий матеріал та інше). Пропонуємо такі види завдань: розглянути малюнки, скласти розповідь за ними (за допомогою запитань та без них), розповісти добре відому казку, прочитати вірш, переказати прочитаний вчителем-логопедом текст, передати свої враження. При обстеженні звертаємо увагу на особливості мовленнєвого дихання (тип дихання, ритмічність дихання, характер видиху під час мовлення, тривалість мовленнєвого видиху). Звертаємо увагу на стан просодичних компонентів мовлення (інтонація мовлення, характер голосових модуляцій; темп; ритм; логічні паузи, наявність та правильність їх використання під час мовлення; сила, висота та тембр голосу; загальна виразність мовлення).

При вивченні ігрової діяльності дітей з'ясовуємо характер ігор, взаємини з однолітками, ступінь ігрової активності, емоційний стан.

В ході всього обстеження відзначаємо психологічні особливості дитини, яка заїкається:

- характер контакту з оточуючими;
- оцінка власного мовлення, зокрема хворобливе фіксування на мовленнєвому порушенні;
- наявність захисних реакцій;
- мовленнєва поведінка при обстеженні.

Після комплексного обстеження дитини, яка заїкається робимо логопедичне заключення:

- форма заїкання (відповідно до виду судом),
- вид судом,
- ступінь заїкання,
- темп мовлення,
- супутні мовленнєві порушення,
- наявність та виразність психічних симптомів (логофобія, дихальні і мовленнєві хитрощі, хвилювання та інше),
- індивідуально-типологічні особливості дитини,
- характер навчальної, ігрової діяльності і ставлення до неї,
- перелік ситуацій, при яких заїкання посилюється або послаблюється.

РОЗДІЛ IV ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ЗАЇКАЮТЬСЯ

4.1. Основні напрямки корекційно-розвиткової роботи з дітьми, що заїкаються

Аналіз існуючих у спеціальній педагогічній літературі методик подолання заїкання дозволив нам визначити модель проведення логопедичної роботи за наступними напрямками:

1. Створення охоронного мовленнєвого режиму.
2. Регуляція емоційного і м'язового стану (зняття м'язової і емоційної напруги). Навчання навичок релаксації, формул внутрішнього стану розслаблення.
3. Розвиток моторних функцій. Розвиток координації слова і ритмічного руху.
4. Формування фонаційного (мовленнєвого) дихання.
5. Робота над плавністю мовлення у різних його формах. Розвиток інтонаційних характеристик мовлення.
6. Виховання особистості дитини, що заїкається.

Розглянемо більш детально кожен складову комплексу впливу:

1. Створення охоронного мовленнєвого режиму. Обмеження мовленнєвого спілкування і організації охоронного мовленнєвого режиму. Цей режим вводимо на самому початку корекційної роботи, він допомагає створити умови для затухання неправильної мовленнєвої звички, підготувати нервову систему дитини до формування нових мовленнєвих навичок.

Навчальне і повсякденне життя дітей із заїканням організовуємо так, щоб звести мовлення їх до мінімуму. На заняттях ми обмежуємось повідомленням певного матеріалу і не вимагаємо усної відповіді. В цей період організовуємо такі ігри, щоб діти менше говорили (малювання, аплікація і т. п.).

Мовленнєве спілкування дитини у цей період має бути елементарним за формою і складатися з однослівних відповідей. Тому запитання дорослих повинні містити ключове слово для відповіді або передбачати коротку відповідь.

Тривалість режиму обмеження мовлення різна, як правило, він охоплює тиждень-півтора тижня з початку корекційної роботи. Поступово активність дитини збільшується, однак зберігається охоронний мовленнєвий режим.

2. Регулювання емоційного і м'язового стану (зняття м'язової і емоційної напруги). Навчання навичок релаксації, формул внутрішнього стану розслаблення.

Навчання навичок релаксації починається з вправ, які дозволяють дитині відчувати різницю між напругою і розслабленням. Простіше відчувати напругу м'язів в руках і ногах, тому дітям пропонуємо перед розслабленням сильно і короткочасно стиснути кисті рук у кулак, напружити м'язи ніг і т. д. Такі вправи діти виконують у наступній послідовності: для м'язів рук, ніг, всього тулуба, потім для верхнього плечового поясу і шиї, артикуляційного апарату. *(Додаток 2)*

Як показує практика, що при роботі з дітьми, які страждають неврозподібною формою заїкання, повної регуляції м'язового тону у такій групі дітей досягти неможливо.

Після виконання вправ вводимо «формулу внутрішнього розслаблення» на початковому етапі: «Ми заспокоюємось». «Ми відпочиваємо» і т.д. (Під час розслаблення можливо погладити кожну дитину по спині.) Особливу увагу звертаємо на інтонацію і голос, голос м'який і спокійний. Така вправа – перша ступінь аутогенного тренування, тому на фоні розслаблення вводимо «формулу правильного мовлення». «Ми розмовляємо спокійно і неквапливо». Такі формули можуть бути у віршованій формі. Промовляння їх відбувається достатньо голосно, впевненою інтонацією і з дотриманням усіх мовленнєвих правил.

3. Розвиток моторних функцій. Розвиток координації слова і ритмічного руху.

В рамках цього напрямку проводимо роботу з розвитку загальної, тонкої і артикуляційної моторики; з розвитку темпо-ритмічних характеристик рухів. Для успішної реалізації корекційних завдань обов'язково враховуємо структуру мовленнєвих і рухових порушень (форму і важкість заїкання, рівень загального недорозвинення і психомоторного розвитку і т. д.) *(Додаток 3)*

Для дітей з невротичною формою заїкання основну увагу приділяємо вихованню точності, переключенню, закінченості рухів. Особливе місце відводимо вправам, на нормалізацію м'язового тону і використання з цією метою змінного різноманітного за темпом і ритмом музичного матеріалу, рухових вправ. Роботу з розвитку артикуляційної моторики починаємо із стимуляції до наслідування голосних звуків, намагаючись при цьому зняти у дитини надлишкову напругу губних м'язів, викликати у неї повільно вимовлені голосні звуки. При вимові приголосних звуків у складі увага дитини зосереджується на голосному звуці. Заняття з дітьми з невротичною формою заїкання не повинно бути тривалим за часом.

Діти з неврозподібною формою заїкання потребують тривалого за часом тренування рухових реакцій з поступовим переходом після повного засвоєння даного матеріалу до іншого виду вправ. Тому в навчанні більш широко використовуємо наочний показ рухових завдань; повторення інструкцій до повного засвоєння. Починаємо з простіших ритмів і вправ, доводячи їх до досконалості; поступово переходячи до вправ із зміною темпу і ритму.

Розвиток артикуляційної моторики починаємо з відпрацювання чітких артикуляційних позицій. Фіксуємо увагу на роботі мимічної мускулатури. Паралельно проводимо корекцію звуковимови. Постановка звуків здійснюється з залученням активної уваги дитини до процесу вимови і сприйняття свого мовлення, яка включає зоровий і кінестетичний контроль. Автоматизація поставлених звуків може здійснюватися під час роботи над плавним безперервним звучанням голосу у складових поєднаннях, словах і т.д.

Розвиток темпо-ритмічних характеристик моторики в цілому (загальної, тонкої, артикуляційної) успішно досягається під музичний супровід, тобто у процесі логопедичної ритміки. Логопедична ритміка є необхідною складовою комплексного корекційного впливу для подолання заїкання. (Додаток 4)

Для досягнення оптимальних результатів на логоритмічних заняттях їх проводимо за наступною схемою:

Ритмічна розминка. Її завданнями є виховання дисципліни і організованості, розвиток координації рухів рук і ніг, формування правильної осанки та орієнтування у просторі, вміння змінювати темп і ритм руху. З цією метою використовується ходьба, легкий біг, чергування ходьби і бігу, стрибки, елементи фізичних і танцювальних рухів;

Вправи, які регулюють м'язовий тонус. Метою цих вправ є усунення напруги, скутості у м'язах. Використовуємо спеціальні завдання на зміну напруження і розслаблення, які складаються із серії послідовних рухів. В залежності від звучання різних за силою звуків змінюється м'язовий тонус;

Слухання музики – тісно пов'язане з вправами, які регулюють м'язовий тонус. Для цього добираємо різноманітні за характером музичні твори з урахуванням їх емоційного впливу на створення необхідного фону настрою;

Вправи для розвитку координації мовлення з рухами. Використання рухових вправ під музику з одночасним промовлянням вголос мовленнєвих завдань, які поступово ускладнюються (складів, слів, фраз, віршованих і прозаїчних текстів);

Спів. Вибираємо ритмічні і мелодійні пісні, під час співу яких нормалізується темп мовлення і мовленнєве дихання;

Гра. Рухлива гра сприяє закріпленню навичок, отриманих на занятті. В таких іграх розвивається спритність, кмітливість, швидкість рухливих реакцій, орієнтування у просторі. Заключна ходьба проводиться у спокійному темпі і ритмі.

Велике значення для нормалізації темпу і ритму мовлення має виконання спеціальних вправ з використанням слухового контролю і ритмічних вправ (ходьба, плескання, стрибки). Допускається вистукування ритмів ногами, відплескування руками або однією рукою по якомусь предметі, диригування з мовленнєвим супроводом. Наголошеному складу (слову) повинен відповідати більш голосний хлопок або удар ногою по підлозі, ненаголошеному – тихий. Вправи необхідно виконувати з чіткою

артикуляцією, рівномірним розподілом видиху, дотримуючись повільного і помірнього темпу, синхронізуючи вимову і рухи. На початку тренування поскладового ритму відбувається у повільному темпі. По мірі оволодіння навичкою темп мовлення прискорюється.

У процесі розвитку мовлення ритм стає «скелетом» слова і відіграє важливу роль у процесі засвоєння лексики. Тому даємо дітям зразки правильного, чіткого мовлення. При цьому пропонуємо прослуховування запису казок, віршів у виконанні артистів. При прослуховуванні казок діти звертають увагу на те, що мовлення – чітке, зрозуміле, виразне за рахунок того, що чітко промовляються всі склади, воно протяжне, співуче.

4. Формування фонаційного (мовленнєвого) дихання. (Додаток 5)

У симптоматиці заїкання значне місце займає порушення мовленнєвого дихання: частішає дихання у момент мовлення, поверхові судорожні вдихи, скорочений мовленнєвий видих, порушення координації між диханням, фонацією і артикуляцією.

Правильне мовленнєве дихання є основою мовлення, воно забезпечує нормальне голосо- і звукоутворення, зберігає плавність мовлення, створює можливість в залежності від змісту висловлювання змінювати силу і висоту голосу. Також формування мовленнєвого видиху має принципове значення для організації плавного мовлення.

Мовленнєве дихання є довільним і значно відрізняється від дихання у спокої, фізіологічного дихання поза мовленням. Найбільш сприятливі умови для роботи голосового апарату складаються тоді, коли вдих і видих здійснюється при участі діафрагми. Контролювати вірно мовленнєве дихання допоможе особиста долоня, якщо її покласти на область діафрагми. При вдиху стінка живота піднімається, нижня частина грудної клітини розширюється. При видиху м'язи живота і грудної клітки скорочуються. Постановку діафрагмального дихання проводимо на фоні м'язового розслаблення. Вправи починаємо з положення лежачи. У подальшому діафрагмальний тип дихання доцільно тренувати при виконанні фізичних вправ (ходьба, нахили тулуба і т.п.). Часто у своїй роботі з дітьми, використовуємо «парадоксальну» дихальну гімнастику, у процесі якої автоматизується нижнє діафрагмальне дихання, порушуються стійкі патологічні дихальні мовленнєві стереотипи.

Дана дихальна гімнастика відома давно. Її творець Олександра Миколаївна Стрельнікова. Ще в минулому столітті, а точніше в 1973 році, було зареєстровано авторське право на методіку, яка запропонувала ефективний спосіб лікування хвороб, пов'язаних з втратою голосу. Оскільки сама Олександра Миколаївна була співачкою, тому випробувала цей метод на собі. У молодості вона втрачала голос, який відновлений був за допомогою чарівної дихальної гімнастики.

Зараз цей абсолютно унікальний комплекс рухів і дихальних вправ пропонують використовувати не тільки для відновлення голосу. У перелік захворювань, від яких можна позбутися або набагато полегшити стан

хворого, входить і бронхіальна астма, і хронічний гайморит, і пневмонія, і захворювання серця, судин, а також і заїкання.

Кожна дихальна гімнастика – особлива. Цю ж можна назвати ще й «парадоксальною». Якщо слідувати основним принципам, то вдих і видих за цією методикою, треба робити тоді, коли рухи, які передбачені в цьому комплексі, ускладнюють запропоновану в даний момент форму дихання. Наприклад, вправа на стискання грудної клітини (нахиляємось вперед, руки зводимо перед грудьми та ін.) – вдих. А при її розширенні, мається на увазі, грудної клітини (випрямляємося після нахилу, розводимо руки в сторони), навпаки – видих.

Вдихи слід виконувати через ніс, причому проявляючи всю свою емоційність і артистизм. Сама авторка методу, рекомендувала уявити стан «принюхування». Ніби людина почула запах диму або гару і стала принюхуватися, ніби «шмигати» носом. Причому, слід висловлювати в даний момент здивування, жах або захоплення.

Ще один принцип Стрельнікової в дихальній гімнастиці – при вдихові рот має бути закритий. Але губи треба стискати не сильно. Вони повинні бути злегка розслабленими. При вдихові не можна напружувати м'язи обличчя, випинати живіт, піднімати плечі або розправляти грудну клітку.

Кількість повітря, яке набираємо, має бути невеликою. У кожного норма своя. Встановити її можна тільки спробувавши таке дихання.

Видихається повітря через рот. При цьому губи розтискаються природно і довільно. Виходу повітря не повинно нічого заважати. Частота вдихів за хвилину, приблизно 60-72 рази. При диханні складається враження, наче накачуємо шину.

Починати можна мінімум з двох таких вдихів – видихів. Кількість їх зростає в геометричній прогресії: 2-4. Далі: 8-16-32 і т.д.

Дихання таким чином здійснюється під час певного комплексу вправ, які теж розробила А. Н. Стрельнікова.

Вправи можна виконувати як до їжі, так і після. Якщо вправи виконуються після їжі, тоді треба витримати паузу – годину або навіть півтори.

«Парадоксальна» гімнастика надає сильний емоційно-позитивний вплив на дітей, що заїкаються, а також загально-закріплюючий і оздоровчий вплив, що сприяє санації носоглотки. У процесі вправ підвищуються голосові можливості і автоматизується мовлення на утриманому диханні. В той же час у роботі з дітьми над мовленнєвим диханням основна їх увага та інструкції повинні стосуватися видиху. *(Додаток б)*

Під час занять привчаємо дітей робити вдих без напруження, не піднімаючи плечей, щоб вдих був м'яким і коротким, але достатньо глибоким, а видих тривалим і плавним, без фіксації уваги на цих процесах. При цьому постійно нагадуємо, що говорити треба тільки на видиху. Особливе значення для дітей дошкільного віку має використання

різноманітних ігор та ігрових прийомів, віршованих текстів, які викликають інтерес до занять і роблять характер виконання вправ довільним.

Процес голосоутворення нерозривно пов'язаний з диханням. Невірне дихання під час мовлення є частою причиною поганого звучання голосу. До основних завдань з розвитку голосу входять: розвиток сили і динамічного діапазону голосу, формування навичок раціональної голосоподачі і голосоведіння, розвиток мелодійних характеристик голосу (тембру, висоти і т.п.). Найбільш часто у дітей, що заїкаються спостерігається недостатня сила голосу (голос слабкий, тихий, вичерпаний у процесі мовленнєвого висловлювання); порушення тембру голосу (глухий, хриплий, монотонний, здавлений); голос може бути напружений, переривчастий і характеризуватися слабким вираженням голосових модуляцій (дитина не може повільно змінювати висоту голосу). В голосоутворенні приймають участь губи, язик, м'яке піднебіння, нижня щелепа – органи артикуляційного апарату. Від того, наскільки швидко, чітко і обумовлено працює цей апарат, залежить правильна дикція. Вірна артикуляція – запорука доброї дикції і звучності голосу.

При роботі над голосом намагаємося звільнити гортанну мускулатуру від «затисків». Діти із заїканням знайомляться роботою над вільним посиленням і послабленням голосу, яка включає використання складових рядів, віршованого мовлення. Особливу увагу звертаємо на звучність, темброве багатство, наспівність та інші сторони мовлення. Голосові вправи поєднуються з простими рухами рук, ніг, тулуба. *(Додаток 7)*

5. Робота над плавністю мовлення у різних її формах. Розвиток інтонаційних характеристик мовлення.

Робота над плавністю мовлення починається з формування у дітей поняття про голосні, як основу нашого мовлення.

Плавність мовлення відпрацьовуємо спочатку в елементарних мовленнєвих формах:

- на вимові окремих голосних звуків;
- на злитті голосних звуків (двох, трьох, чотирьох, п'яти);
- на складових поєднання приголосних звуків з голосними;
- на вимові фраз із одного слова;
- на вимові коротких фраз;
- на вимові довгих фраз з логічною паузою.

Паралельно проводимо роботу з розвитку інтонаційно виразної сторони мовлення. При цьому пропонуємо дітям свої мовленнєві зразки, наочно-ілюстративний матеріал, використовуючи конкретну ситуацію. Основними видами вправ є: вимова мовленнєвого матеріалу разом з вчителем-логопедом, вслід за ним, називання предметів і дій за малюнком або в конкретній ситуації. У всіх цих вправах відпрацьовуємо важливий елемент плавного мовлення – злиття. Це означає, що всі звуки повинні начебто вливатися один в інший і все злиття мають промовлятися як один довгий звук.

При виконанні завдань на поєднання голосних звуків слідкуємо за тим, щоб при переході від одного звука до іншого голос звучав не перериваючись, а змінювалося лише положення губ і язика. При вимові поєднань голосного звука з приголосним перш за все дотримуємось вимог, які даються до вимови голосних. Тоді разом з ними будуть вільно промовлятися і приголосні звуки. Щоб ці звуки не викликали труднощів, треба вимовляти їх легко і без напруги.

У роботі над фразою дотримуємось таких мовленнєвих правил: короткі речення промовляються на одному видиху; довгі речення поділяються на суттєві відрізки, між якими витримується пауза і робиться новий вдих; слова всередині короткого речення промовляються разом. Обов'язково пояснюємо дітям важливість пауз і на доступних прикладах показуємо їх значення.

Потім відпрацьовуємо читання вивчених віршованих текстів.

Тільки потім переходимо до переказу коротких оповідань з поділом на суттєві і логічні відрізки. Робота над переказом прослуханого тексту полегшується тим, що тут присутня опора на готовий мовленнєвий матеріал. Для підготовчої роботи і у випадках труднощів, використовуємо навідні запитання, опорні слова, предметні картинки.

Робота над переказом прослуханого тексту включає:

- переказ тексту з опорою на наочний матеріал;
- переказ тексту за планом;
- переказ прослуханого тексту без опори;
- переказ тексту сюжетно-рольового змісту.

Наступний етап роботи над плавністю мовлення є *перехідна ступінь до самостійного мовлення і охоплює наступні види робіт:*

- робота над запитально-відповідною формою мовлення;
- відповіді на запитання за картиною;
- відповіді на питання за текстом;
- складання запитань за картиною;
- складання запитань за текстом.

Потім плавність мовлення формується у більш складних видах монологічного мовлення – *самостійне складання розповідей:*

- за предметною картиною з використанням схеми;
- за серією сюжетних картин;
- за сюжетною картиною;
- за описово-пейзажною картиною.

Цей вид роботи полегшується опорою на наочний матеріал. Якщо діти відчують труднощі при складанні розповідей, їм можна запропонувати зразок розповіді вчителя-логопеда за картиною; навідні запитання, а потім план розповіді; складання розповіді за фрагментом картини; колективне складання розповіді.

Виконання даних завдань часто викликає труднощі у дітей. Для полегшення їх виконання проводимо підготовчу роботу по актуалізації

словникового запасу; по формуванню стійких словосполучень, характерних для обраних тем розповідей. Дітям, що відчують труднощі у складанні розповідей за відомим початком і закінченням, опорним словом можна запропонувати предметні або сюжетні картинки.

Кінцевим етапом в корекційній роботі з дітьми, що заїкаються є закріплення отриманих навичок плавного мовлення. Вони складають самостійно розповіді на задану тему про прості випадки із особистого життя за аналогією, за прочитаним, про події вдома, складаються творчі розповіді та інсценівки на задану тему.

У процесі формування плавності мовлення у різних формах знайомимо дітей з правилами мовлення. Це правила поведінки під час розмови з співрозмовником, основи правильного мовленнєвого дихання у процесі вимови слів, фраз .

Правила мовлення постійно нагадуються дітям або вивчаються на пам'ять.

Корекційна робота з розвитку мовлення повинна бути диференційованою в залежності від ступеня відхилення від норми.

Специфіка роботи з дітьми, які мають різні рівні сформованості мовлення, полягає у перевазі окремих напрямків роботи, у ступені самостійності дітей, у диференційованому доборі мовленнєвого матеріалу.

Ті діти, у яких мовленнєвий розвиток умовно наближається до норми, можуть більш інтенсивно працювати над плавністю мовлення. Але оскільки виявляються деякі труднощі у побудові зв'язного мовленнєвого висловлювання з ними проводимо додаткові логопедичні заняття з розвитку усного зв'язного мовлення.

Для дітей, мовлення яких характеризується явищем не різко вираженого недорозвинення, у логопедичні заняття входять спеціальні завдання і вправи по корекції порушень окремих компонентів мовлення.

Діти у мовленні яких спостерігаються всі ознаки загального недорозвинення, потребують значної індивідуалізації занять, ретельного вибору матеріалу в залежності від мовленнєвих можливостей цих дітей, включаючи логопедичну роботу з розвитку усіх сторін мовлення.

6. Виховання особистості дитини, яка заїкається.

Мета цього напрямку корекційно-розвиткової роботи з дітьми, що заїкаються – виховання адекватного відношення до себе, оточуючих і взаємовідносин з ними. Одним із основних методів цієї роботи є психотерапевтичний вплив. Для дітей із заїканням велике значення має загальна психотерапія – створення особливого позитивного емоційного фону оточуючої обстановки.

Важливим моментом є те, що по суті кожне логопедичне заняття носить психотерапевтичну направленість і включає елементи психотерапії.

Слід зазначити, що для дошкільників раціональна психотерапія застосовується у вигляді різноманітних ігрових прийомів з використанням

іграшок, яскравого і захоплюючого дидактичного матеріалу, праці, музики, ритміки і т.д.

Логопедичні заняття є основною формою логопедичної роботи, оскільки найбільш повно виражають безпосередньо корекційно-виховний вплив вчителя-логопеда на дітей із заїканням.

У своїй роботі використовую наступні види корекційних занять:

- *фронтальні заняття* (7-8 дітей у групі). Це заняття за основним направленням корекційного впливу при заїканні;

- *індивідуальні заняття* (проводяться також мікро групами з урахуванням виявлених при обстеженні особливостей мовленнєвого і психомоторного розвитку, особистості дитини). Це можуть бути заняття з корекції звуковимови, психотерапевтичні бесіди і т. д.;

- *підсумкові заняття* (заняття з вихователем групи спеціального призначення). На них закріплюємо матеріал, відпрацьований на логопедичних заняттях.

Виховання навичок плавного мовлення потребує довготривалих і постійних тренувань, які не обмежуються рамками логопедичних занять, а мають місце у процесі щоденного мовленнєвого спілкування дитини з оточуючими. Логопедичні заняття проводяться на фоні правильного відношення оточуючих до дитини, що заїкається, і системи її виховання. І все це поєднується з оздоровчими і лікувальними заходами .

Під час проведення корекційних занять дотримуємось наступних вимог :

1. Заняття повинні відображати основні завдання корекційно-виховного впливу на мовлення і особистість дитини;

2. Логопедичні заняття мають бути побудовані з урахуванням дидактичних принципів:

- *принцип систематичності і послідовності.* Логічне розміщення змісту логопедичних занять, повідомлення визначених завдань і виховання навичок правильного мовлення у дітей із заїканням у послідовному порядку, з урахуванням їх мовленнєвих можливостей. Навчання від простого до складного, від відомого до невідомого, вивчення нового на основі попереднього матеріалу;

- *принцип свідомості і активності.* Свідоме і цілеспрямоване подолання дітьми із заїканням недоліків свого мовлення і поведінки, усвідомлення ними важливої ролі у подоланні заїкання систематичних тренувань у вірній вимові. Виховання навичок самоконтролю і об'єктивної оцінки, знання і вміння користуватися логопедичними прийомами і знаннями у повсякденній діяльності;

- *принцип індивідуального підходу* в умовах групової роботи з дітьми, що заїкаються. Ретельне динамічне вивчення кожної дитини і підбір засобів корекційно-виховної роботи в залежності від її психічних і мовленнєвих можливостей;

- *принцип наочності.*

3. Корекційні заняття узгоджуємо з вимогами програми виховання і навчання дітей дошкільного віку. Зв'язок мовленнєвих вправ з загально-розвиваючими заняттями підготує їх до того, як треба говорити вірно у різних умовах, полегшить їм можливість поступового переносу нових мовленнєвих навичок у свою діяльність.

4. На логопедичних заняттях передбачена необхідність тренування правильного мовлення і поведінки дітей із заїканням у різноманітних умовах: у логопедичному кабінеті і поза ним, у різних життєвих ситуаціях, у присутності знайомих і незнайомих людей і т. д. З цією метою використовуємо дидактичні, рухливі, творчі ігри, екскурсії і т. д.

5. На логопедичних заняттях дитина повинна навчитися завжди говорити не заїкаючись. Під час таких занять вона має постійно переконуватись у тому, що може говорити правильно. Тому добираємо мовленнєві вправи так, щоб вони були доступні для вільної вимови. Для цього враховуємо мовленнєві можливості дитини і в цілому систему послідовного, поступового ускладнення занять.

6. На логопедичних заняттях з дітьми, що заїкаються, постійно повинні бути присутні зразки правильного мовлення: самого вчителя-логопеда, інших дітей, записи майстрів художнього слова, демонстраційні виступи і т.д.;

Якість формування плавного мовлення багато в чому обумовлюється формою побудови логопедичних занять. Розглянемо структуру і особливості змісту логопедичних занять з дітьми, що заїкаються на різних етапах корекційного впливу.

Логопедичні заняття складаються із наступних частин: підготовча, основна і заключна. Підготовча частина містить вправи, які включають елементи організації дитячого колективу, бесіди психотерапевтичного характеру, мовленнєві зарядки, повторення і закріплення пройденого на попередньому занятті мовленнєвого матеріалу. Основна частина заняття містить новий вид мовленнєвих вправ або нові умови, в яких вони проводяться. В заключній частині заняття пропонуємо тренувальні вправи для закріплення нового матеріалу, а також підводимо підсумки роботи дітей на занятті, звертаємо увагу на їх досягнення та успіхи, даємо поради і завдання для закріплення досягнень поза логопедичними заняттями.

Схема логопедичного заняття з дітьми, що заїкаються.

I. Тема і мета заняття.

II. Обладнання (наочно-ілюстративний, дидактичний, роздавальний, мовленнєвий матеріал).

III. План.

1. Організаційний момент.

2. Зняття м'язової і емоційної напруги. Розслаблюючі вправи.

3. Розвиток мовленнєвого дихання. Дихально-голосові вправи. Розвиток інтонаційних характеристик мовлення (висота, звучність і т.д.).

4. Робота над плавністю мовлення:

а) в елементарних його формах (вправи на вимову окремих голосних звуків; фраз із одного слова; коротких речень, довгих фраз з логічною паузою);

б) у більш складних формах (читання віршів і невеликих прозаїчних текстів, переказ, розповідь, діалог, монолог).

5. Розвиток координації слова і ритмічного руху. Логоритмічні вправи.

6. Вправи, які спрямовані на розвиток мовлення у цілому: фонетико-фонематичної сторони, лексико-граматичного ладу, зв'язного мовлення (вводиться в заняття для дітей, які мають наряду з заїканням не різко виражене загальне недорозвинення мовлення).

7. Підсумок.

8. Домашнє завдання.

Таким чином, мовленнєвий матеріал логопедичних занять засвоюється дошкільниками в умовах поетапного виховання мовлення: від спряженого мовлення до самостійних висловлювань при називанні й описі знайомих картин, переказі прослуханого невеличкого оповідання, читанні віршів, відповідях на запитання за знайомим малюнком, самостійній розповіді про епізоди з життя дитини, про свято і т. д.; в умовах поетапного виховання мовлення від режиму мовчання до творчих висловлювань за допомогою ігрової діяльності, диференційовано використовуємо в роботі з дітьми від 2 до 7 років; в умовах виховання самостійного мовлення (ситуативного та контекстного) під час різних видів діяльності.

Під час проведення корекційної роботи, намагаємось творчо будувати логопедичні заняття, застосовуючи відомі методики відповідно до контингенту дітей, їх індивідуально-психологічних особливостей. Логопедичний вплив, спрямований на мовленнєве порушення і пов'язані з ним відхилення в поведінці, формування психічних функцій і т.п., допомагає дитині, що заїкається, соціально адаптуватися в середовищі однолітків і дорослих.

4.2 Використання піску та води в індивідуальній роботі з дітьми, які заїкаються

Гра з піском дає дитині можливість позбутися психологічних проблем за допомогою перенесення їх на зовні, на площину пісочниці, у світ фантазії і формування відчуття контролю над своїми внутрішніми почуттями і мотивами. Граючись з піском, малюк виражає свої емоційні переживання, звільняється від страхів, пережити не завдає йому психічної травми. Ігри з піском і водою дають можливість дитині бути самою собою, самовиражатися. Ігри та вправи, спрямовані на загальну релаксацію, зняття рухових стереотипів і судомних рухів, підвищення концентрації уваги, розвиток логіки і мовлення, що особливо важливо для дітей із заїканням. У своїй системі ці вправи, поряд з розвитком тактильно-кінестетичної чутливості і дрібної моторики рук, навчають дитину прислухатися до себе і

висловлювати свої відчуття, сприяючи при цьому розвитку мовлення, довільної уваги і пам'яті. Дитина отримує перший досвід рефлексії (самоаналізу), вчиться розуміти себе та інших. Так закладається база для подальшого формування навичок позитивної комунікації. Важливо, що ці ігри відкривають потенційні можливості дитини, розвиваючи її творчий потенціал і фантазію.

Використання ігор та ігрових вправ з піском і водою в логопедичній роботі з дітьми із заїканням дозволяє одночасно вирішувати завдання діагностики, корекції та розвитку мовлення. Сама ж дитина вирішує завдання самовираження і розвиває самооцінку, вчиться працювати в колективі.

У багатьох випадках гра з піском дозволяє стимулювати дитину до діяльності, розвивати її сенсомоторні навички.

Ігри та ігрові вправи з піском і водою є ефективними в індивідуальній роботі з дітьми, що заїкаються, вони знімають м'язову, психоемоційну напругу дитини і розвивають моторику рук.

Саме пісок стає для дитини засобом вираження невербальної експресії: приймаючи практично будь-яку форму (особливо, якщо задіяти форму), він є своєрідною площиною для втілення фантазій дитини. До цього додається і винятковий психотерапевтичний ефект самого дотику до піску.

Ігри з піском та водою дозволяють розкрити індивідуальність кожної дитини, розв'язати її психологічні проблеми, розкрити здатність усвідомлювати свої бажання і знаходити можливість їх реалізації; стабілізують емоційний стан дитини, сприяють розвитку дрібної моторики. Вони потребують зосередженості, координації і точності рухів пальців. Важливо знати, що ігри та вправи з піском та водою розвивають не лише дрібну моторику пальців рук. Їх завдання можуть бути різноманітні: розвиток слухової уваги та пам'яті, фонематичного сприймання, артикуляційної моторики, закріплення вимови звуків, розвиток зв'язного мовлення, стимулюють розвиток мовлення, підвищують мовленнєву активність, розвивають спостережливість, сприймання, увагу, пам'ять, уяву дитини тощо.

Взаємодія з піском та водою стабілізує емоційний стан дитини із заїканням. Поряд з розвитком тактильно-кінестетичної чутливості та дрібної моторики, дитина вчиться прислуховуватися до себе та промовляти свої відчуття. А це, в свою чергу, сприяє розвитку мовлення, довільної уваги, пам'яті. Але головне – дитина отримує перший досвід рефлексії (самоаналізу). Вчиться розуміти себе та інших. Так закладається база для подальшого формування навичок позитивної комунікації.

Ігри-заняття та ігри-казки сприяють формуванню у дітей із заїканням навичок спілкування. Основним у іграх є набуття досвіду в розв'язанні проблемних ситуацій між героями казки. Діти розмірковують, розвиваються всебічно, набувають позитивних рис характеру, вчать належно поводитися і спілкуватися, спочатку наслідуючи героїв казки, а потім і в реальному житті. Використання ігор, що містять елементи навчання дітей сприяє розвитку фонематичного слуху, корекції звуковимови, навчанню читання та

письма. Діти вчаться чути й виокремлювати певні звуки, що є основою формування правильної звуковимови. Вони не лише навчаються зорово запам'ятовувати букви, а й, графічно відображаючи їх на піску, залучають зорову пам'ять. Головне, що дітям не страшно помилитися: це не папір, і легко можна виправити помилку.

Ми пропонуємо використовувати ігри з піском та водою, як інтерактивний метод розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності дошкільників, із заїканням. Бо пісок та вода дають дитині, що заїкається більше свободи, вона не боїться щось змінювати, будувати нове і ламати старе. Застосування піску та води в групі сприяє створенню атмосфери довірливих стосунків та ефективного спілкування. В пісочниці створюється додатковий акцент на тактильну чутливість, формується «мануальний інтелект» дитини. Тому перенесення традиційних навчальних і розвивальних завдань у пісочницю створює додатковий ефект. З одного боку, суттєво підвищується мотивація дитини до занять, а з іншого – більш інтенсивно і гармонійно відбувається її всебічний розвиток.

Ігри з піском та водою регулюють м'язовий тонус, знімають напругу з м'язів пальців рук і розвитку дрібної моторики. Під час проведення таких ігор починаємо знайомити дітей з піском. Для цього використовуємо ігри для розвитку тактильно-кінестетичної чутливості і дрібної моторики рук: «Пальчики, долоньки, кулачки – друзі ви мої й помічники». Тактильна форма відчуттів – це відчуття, які ми отримуємо через шкіру: гаряче – холодне; сухе – мокре тощо. Тактильно-кінестетичні відчуття тісно пов'язані з розумовими операціями, з їх допомогою пізнається світ. На рівній поверхні піску по черзі (діти й дорослий) роблять відбитки кисті рук внутрішньою й зовнішньою стороною, затримують руки на піску, злегка притиснувши їх, і прислухаються до своїх відчуттів. Дорослий починає гру, розповідаючи про свої відчуття: «Мені приємно. Я відчуваю прохолоду піску. Коли я рухаю руками, то мої пальчики й долоні відчувають кожну піщинку. А що відчуваєш ти?» Діти розповідають про свої відчуття. *(Додаток 8)*

Далі дітям можна запропонувати:

- «походити» долоньками по піску, залишаючи свої «сліди»;
- «поїздити» долоньками і ребром, виконуючи зигзагоподібні та колові рухи;
- склавши пальці, відобразити загадкові сліди птахів, звірів, тварин, яких не існує (фантазуємо);
- створити відбитками долонь, кулачків різноманітні малюнки (квіти, дерева, травичка, сонечко, дощ);
- здувати пісок із долонь, квітів.

Для порівняння відчуттів пропонується дітям виконати такі самі справи у воді, в повітрі, на столі.

У розвитку дрібної моторики, тактильних відчуттів і мислення пісок та вода незамінні. Ігри з піском та водою розвивають у дітей, що заїкаються діалогічне мовлення, вони вчаться правильно будувати речення, узгоджувати

іменники з прикметниками, числівниками, підбирати зменшувально-пестливі форми, класифікувати предмети.

Якщо діти не вміють поєднувати мовлення з рухами рук у воді чи піску – вони або граються, або говорять, необхідно навчати їх цьому. Для виправлення звуковимови дитину спочатку навчають співвідносити рухи язика і пальців в воді чи піску при розучуванні і виробленні артикуляційних вправ, автоматизації ізольованих звуків, промовлянні складів, слів. (Наприклад: цокати язиком, одночасно пальцями ритмічно, в такт, «стрибати по піску» чи по воді; язиком швидко облизувати верхню губу зі звуком «бл-бл-бл», пальцями в такт рухам язика рухати в товщині піску чи по воді; ритмічно рухати язиком вгору-вниз, вказівним пальцем ведучої руки в такт рухам язика рухати по піску чи по воді в тому ж напрямку; та ін.)

Використання ігор з піском та водою сприяє розвитку фонематичних процесів. В іграх діти відразу ж «заселяють» воду і пісок «жителями» і починають з ними розмовляти.

Навчаємо малюків поєднувати рухи язика і пальців у воді та піску при промовлянні складів, слів. Дитина малює на піску задану кількість смужок, а потім за їх кількістю придумує слово. Завдання ускладнюється, якщо діти малюють смужки на воді, так як необхідно утримувати в пам'яті їх кількість (гра «Смужки»).

Фонематичному аналізу і синтезу сприяє розвиток таких ігрових прийомів, як «Виправ помилку», «Визнач кількість звуків у слові». Дорослий малює на піску помилкову кількість смужок, дитина аналізує кількість звуків у слові і виправляє помилку, додаючи або прибираючи зайву смужку. (Гра «Виправ помилку»). Розвитку фонематичного сприйняття сприяє гра «Сховай ручки». Діти ховають руки в пісок або у воду, почувши заданий звук у словах.

Навчання диференціації звуків відбувається на таких ігрових прийомах, як «Водолаз», «Два моря», «Шторм», «Два міста».

Можна запропонувати дитині прочитати знайомі вірші, потішки, одночасно поєднуючи їх з ритмічними рухами в піску чи воді. При виконанні вправ пальці обох рук дитини повинні бути занурені в пісок чи воду, тому малюк може здійснювати ними будь-які мимовільні рухи. А також писати слова на вологому піску друкованими буквами, спочатку пальчиком, потім паличкою, тримаючи її як ручку. Пісок дозволяє довше зберегти працездатність дитини. Помилки на піску виправити простіше, ніж на папері. Це дає можливість дитині відчувати себе впевненішою, успішнішою.

Ігри з піском і водою – це природна і доступна для кожної дитини форма діяльності. Працюючи з даним природним матеріалом можна створити стимулююче середовище, що однозначно позитивно впливає на мовленнєвий розвиток дитини, яка заїкається.

4.3 Метод біоенергопластики в корекційно-розвитковій роботі з дітьми із заїканням

У корекційній роботі дітьми, які заїкаються, особливу роль відіграє формування у дітей кінестетичних відчуттів органів артикуляції, що дозволяють відчувати контрастність положення язика, щелеп, губ, спрямованість видиху. Їх чіткість обумовлена дотиковими відчуттями, що особливо важливо на початкових етапах постановки звуків, коли ще не сформована слухова диференціація.

Біоенергопластика – це поєднання рухів артикуляційного апарату з рухами руки.

За даними А. В. Ястребової і О. І. Лазаренко, рухи тіла, спільні рухи руки й артикуляційного апарату, якщо вони пластичні, розкріпачені й вільні, допомагають активізувати природний розподіл біоенергії в організмі. Це надзвичайно благотворно впливає на активізацію мовленнєвої та інтелектуальної діяльності дітей, розвиває координацію рухів і дрібну моторику. Розв'язуючи проблему застосування біоенергопластики в роботі з дітьми, що заїкаються, ставимо перед собою такі завдання:

- узагальнити рекомендації різних авторів стосовно кінезіології, психогімнастики, розвитку артикуляційної та дрібної моторики в єдину систему;

- скласти план роботи з використання біоенергопластики з дітьми із заїканням;

- проаналізувати результативність роботи.

Мета використання біоенергопластики:

- розвивати координацію рухів, дрібної моторики пальців рук, органів артикуляції;

- нормалізувати м'язовий тонус;

- подолати синкенезію, гіперкінези, спастичне застигання пальців руки в неприродному положенні;

- формувати кінестетичне відчуття напруження та розслаблення;

- активізувати мовленнєву та інтелектуальну діяльність дитини;

- розвивати пам'ять, довільну увагу, зорове і слухове сприйняття;

- формувати вміння діяти за словесними інструкціями;

- адаптувати вправи біоенергопластики до рухових, неврологічних і психологічних особливостей дітей із заїканням, ускладнені стертою формою дизартрії.

Впровадження системи вправ передбачає декілька етапів роботи.

I етап – діагностичний

Мета: визначити стан неврологічної симптоматики; виявити ускладнення та встановити причину їх виникнення, зробити відповідні висновки.

Завдання: провести ретельне обстеження у дітей із заїканням будови та рухливості органів артикуляційного апарату, м'якої моторики, стану м'язового тону, розвитку загальної і дрібної моторики.

II етап – підготовчий

Мета: підготувати дітей до нової роботи щодо розвитку рухливості органів артикуляційного апарату методом біоенергопластики.

Завдання: ознайомити дітей з органами артикуляції, вчити виконувати прості артикуляційні вправи за стандартною методикою. Розвивати дрібну моторику простими рухами та позами руки. Рухи органів артикуляції та дрібної моторики виконувати окремо.

На другому етапі знайомимо дітей з вправою для губ, язика або щелепи за стандартною методикою, тренуємо правильне виконання перед дзеркалом. Рука дитини до вправи не залучається. При цьому демонструючи вправу, супроводжуємо показ рухів однією рукою.

III етап – початковий

Мета: відпрацювати одночасні рухи домінуючої руки з органами артикуляції, розвивати початкові відчуття м'язового тону.

Завдання: залучити до виконання артикуляційної гімнастики домінуючу руку, навчити дітей тримати позу руки та повторювати рухи органів артикуляції, привчати дітей відчувати напруження та розслаблення м'язового тону.

На третьому етапі до артикуляції у дітей підключаємо рухи провідної руки. Діти з домінуючою правою рукою і амбідекстри працюють правою долонею, ліворукі діти – лівою. Таким чином, дитина виконує артикуляційну вправу, утримує положення й одночасно рухами руки імітує, повторює рух артикуляційного апарату. Така гімнастика триває до 3-5 тижнів, залежно від індивідуальних особливостей дитини. Спочатку рухи відпрацьовуємо індивідуально, тобто з кожною дитиною окремо. Закріплюємо сформовані навички на підгрупових заняттях, але кожне виконання вправи дитиною обов'язково контролюємо. Стежимо за ритмічним виконанням вправ. З цією метою застосовуємо рахунок, музику, віршовані рядки. При цьому продовжуємо давати чіткий зразок руху.

IV етап – формувальний

Мета: сформувати прості та складні одночасні рухи невідомої руки з органами артикуляції, розвивати відчуття зміни м'язового тону, попередити посилення занепокоєння, синкінезії, гіперкінезів.

Завдання: залучити до виконання артикуляційної гімнастики невідому руку, навчити дітей тримати положення руки та повторювати артикуляційні рухи, привчати дітей відчувати напруження та розслаблення м'язового тону.

Цей етап роботи з використання біоенергопластики найскладніший, тому що сформувати точні, ритмічні та скоординовані рухи невідомою рукою значно складніше, ніж домінуючою. Вправи виконуємо за змістом та методикою попереднього етапу, від простих положень та рухів до складних.

Під час виконання вправ на четвертому етапі у дітей частіше з'являються синкенезії та гіперкінези, атетозні рухи, посилюється спастичне застигання пальців в неприродному положенні, у разі збільшення динамічного навантаження у дітей знижувалася якість виконання артикуляційних рухів та руки. Тому формувальний етап біоенергопластики триває до 5-8 тижнів, залежно від індивідуальних можливостей дитини.

V етап – основний

Мета: сформувані та одночасно скоординувати прості й складні рухи та положення органів артикуляції, уникати насильницьких та зайвих рухів іншими частинами тіла.

Завдання: вчити дітей тримати позиції та рухи органів артикуляції і рук одночасно, передавати рухами органів артикуляції і рук стан м'язів, знімати зайве напруження та привчати до відчуття легкого напруження.

На основному етапі біоенергопластики, як і на попередніх, виконання вправ починаємо від простих до складних. Коли діти засвоїли вільне виконання вправ, їхню діяльність ускладнюємо розігруванням коротеньких інсценівок, переказом невеличких оповідань. Основний етап біоенергопластики триває до 5-6 тижнів, залежно від індивідуальних можливостей дитини.

VI етап – порівняльний

Мета: навчити дітей порівнювати, вдосконалити відпрацьовані складні рухи артикуляції та рук, нормалізувати м'язовий тонус, підготувати органи артикуляції до постановки звуків.

Завдання: використовувати ігри-інсценівки з використанням біоенергопластики, викликати у дітей позитивні емоції; бажання порівнювати, відпрацьовувати й координувати рухи органів артикуляції та рук, робити їх точними й ритмічними; змінювати м'язовий тонус, що приводить до його нормалізації. З психологічної точки зору стабілізувати емоційно-вольову зрілість.

VII етап – «Чарівна рукавичка»

Мета: вдосконалити ускладнені рукавичками рухи та позиції органів артикуляції та рук, нормалізувати м'язовий тонус, відпрацювати виразне, чітке промовляння текстів, різних творів.

Завдання: використовувати цікаві рукавички для виконання складних позицій та рухів органів артикуляції та дрібної моторики, відтворення напруження та розслаблення м'язів з ускладненим завданням, тобто з рукавичками. Стежити, щоб мовлення було чітким, ритмічним і виразним.

Для цього використовуємо рукавички з п'ятьма пальчиками, далі й без пальчиків. І хоча театр «Рукавичка» дітям засвоїти складніше, ніж простий пальчиковий, однак він викликає більше емоцій, виглядає більш естетично, та й персонажі в ньому більш реальні. Водночас продовжуємо працювати над виразним промовлянням текстів різних творів.

Наприклад, вправа «Їжачок». На вказівний палець, спочатку без рукавички, а потім у ній, діти одягають пальчикового їжачка. Пропонуємо

порухати цим пальцем, зігнути, розігнути його, порухати ним у різні боки «Їжачок прокинувся», «Їжачок нахилився», «Їжачок хитає головою».

Далі до роботи залучаємо середній та вказівний пальці: вони зображують лапки їжачка.

Вправи: «Їжачок плескає в долоні», «Їжачок радіє», «Їжачок умивається». Далі вводимо тексти-пісні, забавлянки, загадки, вірші, казки.

VIII етап – автоматизація звуків

Мета: автоматизувати набуті навички з формування мовленнєвої моторики у дітей.

Завдання: викликати бажання дітей самостійно працювати над автоматизацією мовленнєвої моторики, залучити батьків до правильної організації роботи вдома.

Відомі вправи діти закріплюють у мовленнєвому куточку самостійно. Підвищують інтерес до занять фотографії, малюнки, схеми, піктограми з позначенням вправ, ігрові атрибути для пальчиків – капелюшки, рукавички, спіднички, фігурки пальчикового театру. Іноді ми самостійно підбираємо рух руки під будь-яку артикуляційну вправу. Важливо не те, що саме робитиме дитина, а як вона це зробить. При цьому звертаємо увагу кожної дитини до одночасності виконання рухів органів артикуляції з рухами руки, їх ритмічності і чіткості. Цей етап біоенергопластики триває до кінця корекційного навчання. *(Додаток 9)*

Загальні вправи після індивідуальної роботи виносимо на фронтальні форми роботи. Проводимо їх щоденно, не менше двох разів — після ранкової гімнастики і після денного сну. Тривалість, послідовність і кількість вправ відповідають особливостям проведення артикуляційної гімнастики в групі спеціального призначення для дітей з порушеннями мовлення. Вибір конкретної вправи визначається етапом роботи та індивідуальними особливостями і можливостями дітей. Комплекс, який підбираємо і заучуємо з дітьми, включає п'ять вправ: дві вправи статичні на утримання і три динамічні вправи. Протягом тижня комплекс не змінюємо. Кожен понеділок одну засвоєну вправу замінюємо іншою, незнайомою.

У біоенергопластиці використовуємо вже добре відомі, відпрацьовані артикуляційні вправи. Спочатку в комплекс входить одна така вправа. З оволодінням дітьми технікою одночасного руху, усі п'ять вправ комплексу виконуємо з рухами рук. Залежно від віку змінюємо тільки мотивацію вправ, ігрові прийоми, атрибути. Індивідуально, перед дзеркалом заздалегідь знайомимо з вправою дітей, яким з різних причин складно розподіляти увагу і контролювати виконання. Щонайменша недбалість у роботі з використанням біоенергопластики недопустима. Порівняльний аналіз динаміки розвитку дітей із заїканням підтверджує ефективність використання технології біоенергопластики. Біоенергопластика оптимізує психологічну базу мовлення, покращує моторні можливості дитини за всіма параметрами, сприяє корекції звуковимови, фонематичних процесів.

Біоенергопластика дозволяє реалізувати комплексний розвиток дрібної моторики рук, мовлення, мислення, почуття ритму.

Практичний власний досвід дозволяє зробити висновок про доцільність застосування біоенергопластики в групі спеціального призначення для дітей з порушеннями мовлення, зокрема, заїканням. Обов'язково, перед виконаннями вправ з біоенергопластики, проводимо комплекс артикуляційних вправ, самомасаж.

4.4. Музика і спів, як метод корекції заїкання

Заїкання – це порушення темпу та ритму мовлення внаслідок судом, що виникають у м'язах органів артикуляції, голосових зв'язках, органах дихання, це складне комплексне захворювання, яке потребує різностороннього підходу до лікування і на сучасному етапі корекційної роботи розповсюджений комплексний медико-педагогічний підхід до подолання усіх його форм, у якому надзвичайно важливу роль відіграє музикотерапія. (Додаток 10)

Корекційний вплив музики має два основних аспекти: психоматичний (корекційний вплив на функції організму); психотерапевтичний (корекція відхилень в особистісному та психоемоційному розвитку). У корекційній роботі з дітьми із заїканням головним є психоматичний аспект, а психотерапевтичний – допоміжний, тому що перш за все корекційна спрямованість застосування музикотерапії для цих дітей полягає у розвитку мовлення, як вищої психічної функції. Використовуючи елементи музикотерапії в корекційній роботі з дітьми із заїканням, ми опираємось на працю чеських вчених З. Матейнової та С. Машури «Музикотерапія при заїканні», яка була створена у 1976 році. У вступному слові до цієї книги М.

Д. Ярмаченко вказав: «Вона відзначається інноваційністю підходу до проблеми подолання заїкання засобами музикотерапії. При обґрунтуванні методів музикотерапії автори опираються на цілий ряд теоретичних праць, враховуючи наступні положення: тісний зв'язок музики і мовлення ... позитивний вплив музики на емоційну сферу дітей із заїканням і можливості пов'язані з психотерапевтичним застосуванням музики».

Також спів позитивно впливає на заїкання. Доведено, що звукосполучення «ОМ» знижує тиск, приводить до балансу тіло, розум і серце. «УХ», «АХ», «ОХ» – звільняє нас від негативної енергії. Важливо! Ці звуки проспівувати або на одному звуці, або використовуючи поспівки. Спів серйозно допомагає поліпшувати дикцію і усувати мовленнєві недоліки. Чим раніше, наприклад, дитина, що заїкається, почне займатися співом, тим більше у неї шансів позбутися цього недоліку. У більшості народних, особливо, українських пісень між словами майже немає пауз. А, як відомо, одна з перешкод, яка стоїть перед дитиною із заїканням – це вимова першого звука в слові. У пісні звуки співаються зв'язано і ллюються разом із музикою, одне слово перетікає в інше, слова пісні відомі, заучені та переходять одного слова до іншого начебто відрепетирувані, таким чином головна перешкода, вимова першого звука в слові, для дітей, що заїкаються згладжується. Дитина, слухаючи як співають інші (учитель, хор, ансамбль), потрапляє в такт, що теж дозволяє згладити акцент.

За допомогою музики ми досягаємо мети, яка включає три основні напрямки: корекція мовлення, психокорекція, всебічний гармонійний розвиток особистості.

Корекція мовлення включає:

- розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення, дихання, голосу (розспівки, пісеньки із звуконаслідуванням);
- збагачення та уточнення лексичного запасу, граматичної будови мовлення (назва музичних інструментів, бесіда після слухання музичного твору);
- розвиток зв'язного мовлення (розповідь-опис музичного образу);
- розвиток комунікативних умінь (інсценізація, імпровізація казок під музику);
- підготовка руки до письма, розвиток дрібної моторики (пальчикова гімнастика, гра на музичних інструментах).

Психокорекція включає в себе:

- розвиток вищих психічних функцій;
- корекція емоційно-вольової сфери (релаксація під музику);
- корекція поведінкових розладів (малювання, ліплення ... під музику).

Всебічний гармонійний розвиток особистості здійснюється за допомогою:

- виховання морально-естетичних відчуттів (насолоди від мистецтва, почуття власної гідності);

- практичного оволодіння новими навичками (прийомами, техніками, манерами виконання гри на музичних інструментах, малюнків під музику);
- розвиток здібностей, подальша професійна зорієнтованість (знаходження у дитини прихованих та розвинення виражених творчих задатків і талантів);
- відволікання від основної проблеми (мовленнєвого порушення, логофобії, зайвих рухів);
- розвиток нової моделі відносин (за рахунок вираження творчої експресії);
- кола спілкування (корекційний педагог-муз.керівник-психолог) – дитина не відчуває себе незручно, «скуто» серед дорослих, а, навпаки, вважає їх партнерами у грі.

Музика впливає на дитину більше, ніж інші види мистецтва. Вона допомагає дитині зрозуміти навколишню дійсність, красу природи, довершеність поезії, живопису, театру, історії свого народу. Це той вид мистецтва, який сприяє зародженню і розвитку естетичних смаків і почуттів. Завдяки музиці дитина пізнає закони людяності, відбувається становлення моральних позицій, в дитини створюється особливий духовний світ, у неї виявляється прагнення до духовної краси, до служіння загальній користі та добру. У складних умовах сучасного суспільного життя музикотерапія все більше стверджується у статусі універсальної виховної системи, здатної оптимізувати процес особистісного розвитку дитини, в цілому розвивається як інтегративна дисципліна, суміжна з нейрофізіологією, психологією, рефлексологією, музичною психологією та іншими науками.

РОЗДІЛ V РОЛЬ БАТЬКІВ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ ЗАЇКАЮТЬСЯ

Заїкання у дітей починається по-різному. Часто батьки відмічають досить розвинене, гарне мовлення дитини до появи порушення. І ось при наявності достатнього об'єму словника для даного віку і правильній сформованості граматичної будови мовлення, її мовлення починає поповнюватись вставними звуками чи словами: «і», «а», «е», «ну», «ось» і т. д. В самостійних розгорнутих висловах поряд зі вставними словами починають зустрічатись незакінчені речення, перебудова «на ходу». Поява вставних звуків, слів в мовленні дитини, пауз, незакінчених фраз для деяких дітей вже є початком заїкання і повинно насторожити батьків. У таких випадках допомагаємо батькам створити сприятливі мовленнєві умови, про які говорилося раніше. В інших дітей заїкання зразу починається повторенням складів (па-па – пароплав) чи довгою затримкою на одному звукові в слові (п-п-п! підемо). В подальшому при несприятливих умовах заїкання може закріпитись і перейти в стійку форму чи періодично послаблюватись і посилюватись. Причинами тимчасового періодичного погіршення мовлення можуть бути: відсутність правильного режиму, сімейні конфлікти в присутності дитини, розмови на підвищених тонах, страх покарання, залякування, перенасичення новими відомостями, які приводять до втоми і посилюють розрив між активним і пасивним мовленням, несподівані стреси, викликані непередбаченими обставинами, часті хвороби дитини.

Звертаємо увагу батьків на те, що заїкання у дітей в різних ситуаціях може проявлятися по-різному. В більшості випадків воно посилюється, якщо дитина збуджена, чимось засмучена. В спокійному стані дитина із заїканням говорить краще. Заїкання посилюється в спілкуванні з дорослими, з незнайомими людьми чи з кількома співбесідниками і послаблюється при спілкуванні з дітьми, які менші за віком, з близькими чи добре знайомими поодинокими співбесідниками. Якщо немає спілкування зі співбесідником, дитина повністю звільняється від заїкання. Наприклад, як це буває в грі: якщо дитина не помічає, що за нею спостерігають, то вона говорить і за себе, і за ляльку чи іншу іграшку без заїкання, якщо вона помітила, що за нею спостерігають, з'являються затинання. Тому, батькам слід намагатись підтримувати спокійний стан дитини, не допускати спілкування зі сторонніми незнайомими людьми, заохочувати ігри з молодшими дітьми, створювати умови для індивідуальної гри з іграшками, без спостерігачів. Спостерігати за грою дитини можна лише непомітно для неї.

Усунення труднощів, що виникають в побудові мовлення необхідно почати зразу, з моменту їх появи. Перш за все, необхідно тимчасово ніби призупинити розвиток дитини, тобто повернути його на легку форму мовленнєвого спілкування. Для цього потрібно обмежити надходження нової

інформації: призупинити читання книг, заучування віршів, слухання казок, оповідань, радіо- і телепередач, музичних дисків. Виключити такі заходи: кіно, цирк, театр, відвідування зоопарку та інші збуджуючі дитину моменти, наприклад, прийом гостей, родичів, які збудливо діють на дитину із заїканням, багато говорять самі і постійно задають запитання дитині, спонукаючи до спілкування. Особливо важливо дотримуватись цих рекомендацій з самого початку появи заїкання. Необхідно обмежити мовленнєве спілкування дитини, важливо не давати закріпитись даному мовленнєвому порушенню.

При появі перших ознак заїкання важливо обмежити мовленнєве спілкування дитини, як в кругу сім'ї, так і при виході з нею з дому на прогулянку. З цією метою необхідно повністю виключити всі запитання до дитини, щоб не спонукати її до розмови. Якщо дитина хоче сама щось сказати чи розповісти, потрібно тактично відійти від розмови, поклавшись на переконливі для дитини причини. В крайньому випадку, якщо дитина проявляє настирність та інакше вчинити не можна, слід запропонувати їй розповісти шепотом. В шепітному мовленні заїкання або не проявляється, або буває дуже рідко. Якщо дорослий знає тему розмови дитини, то потрібно постаратись організувати розмову на цю тему за запитаннями.

Що ж таке режим мовчання? Як його організувати? Адже діти говорять постійно, навіть не потребуючи співбесідника. Так ось, крім названих вище обмежень в мовленнєвому спілкуванні необхідно влаштовувати ігри – мовчанки: дитина мовчки ліпить фігурку якогось персонажу чи зображує щось за завданням. Наприклад, малює поїзд в дорозі: машиніст веде поїзд і повинен бути уважним, не повинен розмовляти, чи малює розвідника – він мовчить, інакше буде виявлений. Значні обмеження в мовленні особливо потрібні в початковий гострий період, але рекомендуються і як профілактична міра.

Обмеженню мовлення сприяє спеціальний підбір іграшок: настільні будівельні матеріали, конструктори, різні мозаїки, пірамідки та ін. Дитину необхідно навчити складати посильні візерунки, будувати споруди і, що дуже важливо, займатись наодинці, без дорослих, поступово збільшуючи тривалість занять. У випадках частої зміни дитиною видів діяльності слід ненав'язливо і непомітно переключати її від конструктора до малювання, від малювання до гри з машинами, потім розбирати і збирати пірамідку. При цьому необхідно керувати діяльністю дитини: підказати порядок побудови (спочатку зроби паркан, а потім ворота); направити її увагу на використання будівлі в грі з іншими іграшками. Це буде продовжувати час самостійної гри (туди машини будуть їздити – це гараж). Після деякої перерви, можна сказати: «На машині можна перевозити кубики (будівельник). З них будують будинки. Ти водій. Перевези кубики на будівництво».

Часто діти із заїканням, намагаючись допомогти собі, вдаються в мовленні до різноманітних хитрощів. Вони вставляють в мовлення окремі звуки, склади, слова чи супроводжують його рухами рук, ніг, обличчя. Це так звані помічники, і в дійсності вони ніяк не допомагають говорити, а

лише забруднюють мовлення, заважають йому. І як тільки починається вироблення нового, організованого мовлення, необхідно допомогти дитині позбавитись від цих негативних звичок. В цей період не потрібно спонукати дитину до мовлення. Не вимагати від неї розповіді про що-небудь чи частих відповідей на запитання. Потрібно захоплювати її справами, які не пов'язані з мовленням.

Прогулянки слід проводити так, щоб дитина не контактувала з іншими дітьми чи дорослими, які могли б стимулювати її до розмови запитаннями. Якщо своєчасно прийняти необхідні міри, мовлення дитини можна нормалізувати. Для цього при перелічених вище обмеженнях потрібно проводити навчання дитини спілкуванню. Спочатку потрібно організувати життя дитини так, щоб вона могла щоденно слухати зразки мовлення дорослих з приводу ситуації, в якій вона знаходиться. При цьому зовсім не байдуже, яким буде зміст мовлення дорослих. Наприклад, з самого початку не рекомендується, дітям пояснювати щось чи розмовляти з ними, задавати запитання навіть в умовах наочної ситуації. Корисно, опираючись на реальні предмети домашнього вжитку і виконанні дитиною чи самими дорослими дії, в простій і доступній формі розповідати дитині про те, що відбувається в даний момент. Речення при цьому слід будувати короткі. Між реченнями необхідно робити паузи, щоб дитина могла вникати в зміст кожного речення. Ще можна прослідкувати за поглядом дитини. Розповідати потрібно в спокійному рівному тоні, ненав'язливо, використовуючи будь-яку зручну для мовлення ситуацію: одягання дитини після сну і роздягання перед сном, вмивання, прийом їжі, ігри, прогулянку. При цьому перерахованих вимог до мовлення слід дотримуватись обов'язково. Далі можна задавати такі запитання, на які дитина повинна відповідати одним словом, опираючись при цьому на наочні предмети. «Що це?» – «Стіл». – «А це?» – «Ведмедик». Щоб дитині було цікаво вправлятись у таких відповідях, слід придати розмові ігрового характеру, підключити для цього дорослих. У таких випадках відповідати потрібно послідовно один за одним, дотримуючись певної послідовності. Колективна участь у розмові важлива для формування мовленнєвої поведінки: виховання витримки, вміння вчасно вступити в розмову, не випереджати і не перебивати того хто говорить. Правильне виконання наведених рекомендацій з початку виникнення заїкання приводить через деякий час (3-4 міс.) до нормалізації мовлення. Це не означає, що потім можна говорити з дитиною в будь-якій формі. Необхідно ще на протязі тривалого часу дотримуватись поступовості в переході від ситуативного мовлення до контекстного, сполучаючи пасивні форми з активним мовленням і особливо значення надавати вихованню навичок мовленнєвої поведінки.

Якщо рекомендовані обмеження в домашніх умовах не приводять до усунення заїкання, або воно вже закріпилось, то пропонуємо використовувати систему занять, які проводяться у ДНЗ. Радимо також батькам про необхідність звернення до лікаря-психоневролога.

ВИСНОВКИ

Заїкання – важке мовленнєве порушення, але його можна позбутися. Заїкання здебільшого виникає в дошкільному віці. Це досить поширене порушення, яке найчастіше виникає на початку становлення мовлення, проявляється найчастіше в хлопчиків (так як їхня центральна нервова система розвивається повільніше, ніж у дівчаток), а велика кількість побічних (супутніх) порушень гальмує процес корекції заїкання й робить його досить тривалим, складним і кропітким.

У розвитку дітей дошкільного віку виявлено внутрішню загальну схильність до виникнення заїкання і зовнішні передумови, які його провокують.

1. Незрілість центральної нервової системи (мозок дитини ще росте і тільки починає розвиватися).

2. Особливості розвитку мовлення. Оскільки з-поміж багатьох інших функцій мовлення з'являється пізніше, тому воно й найбільш слабке. А при цьому для свого розвитку потребує багатьох складних розумових процесів: сприймання, аналізу, синтезу уявлень тощо. Тож надмірне перевантаження цього «слабкого місця» може привести до заїкання.

3. Педагогічний вплив. Дитина не повинна бути педагогічно занедбаною, але разом з тим над її розвитком треба працювати дуже виважено, не перевищуючи (ні кількісно, ні якісно) існуючі вікові норми.

4. Психологічний клімат навколо дитини. Дорослим слід уникати конфліктів з дитиною, і між собою, оскільки це негативно позначається на нервовому стані дитини.

Значення родини для розвитку малюка неможливо переоцінити. Тому так важливо вихователів, вчителю-логопеду знати якомога більше про найближче оточення своїх вихованців, про їхні стосунки з рідними.

Не загострювати увагу дитини на погіршенні її мовлення.

Дитина не повинна чути слово «заїкання», відчувати зміни в своєму житті із появою заїкання.

При спілкуванні з дитиною дорослі повинні говорити небагато, спокійно, неголосно.

Не слід виправляти дитину надто настійливо, викликати її на розмову, задавати зайві запитання.

Дитині треба створити охоронний режим з денним відпочинком, прогулянками на свіжому повітрі.

Додатковою роботою з дітьми, які заїкаються можуть бути:

- лікувальні препарати (заспокійливі...)
- фізіопроцедури (електросон, ванни...)
- психотерапевтичне лікування (аутогене тренування, гіпноз,...)
- психологічна допомога (робота по зміні негативних емоцій, відношення до порушення).

Чим раніше розпочати корекційну роботу – тим більше шансу на подолання заїкання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бегас Л.Д. Корекція заїкання засобами театралізованої діяльності / Л.Д. Бегас // Логопедія. Науково-методичний журнал № 1, 2011. С. 11-14.
2. Вигодська І.Г., Пелінгер Е.Л., Успенська Л.П. Усунення заїкання дошкільників в грі: Кн. для логопеда / І.Г. Вигодська, Е.Л. Пелінгер, Л.П. Успенська і ін. М., 1984.
3. Волкова Г.А. Ігрова діяльність в усуненні заїкання у дошкільників: Кн. для логопеда. – М.: Освіта, 1983, – С.23-143.
4. Волкова Г.А. Корекційна робота з дітьми дошкільного віку, що заїкаються, за системою ігор // Педагогічні шляхи усунення мовленнєвих порушень. – Л., 1976. – С.26-58.
5. Волкова Т.А. Логопедична ритміка. – М., 1985. – С.58-61.
6. Гуцал Л. Л., Миронова С. П., 2010 ISBN 978-966-451-416-0 ® ТОВ Видавництво «Шкільний світ», дополіграфічна підготовка, 2010
7. Логопедія : [підруч.] / за ред. М. К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.
8. Лохов М. И. Коррекция заикания и других речевых расстройств детского возраста /М. И. Лохов, Ю. А. Фесенко. – СанктПетербург:Детство-Пресс, 2010. – 160 с.
9. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів : спеціальність : «Корекційна освіта (логопедія)» / І. С. Марченко. – 1-ше видання. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 288 с.
10. Особливості комплексного підходу в лікуванні заїкання / [М. В. Баранова, І. Н. Баришнікова, С. Н.Кайма та ін.]. //Спеціальна освіта. – 2015. – №11.– с. 5
11. Поварова И. А. Методологические аспекты психолого-педагогической деятельности логопеда / И. А. Поварова // Логопедия сегодня. – 2010. – № 3. с. 18–24.
12. Філічева Т.Б., Чевельова Н.А., Чіркїна Г.В. Основи логопедії: Навч. допомога для студентів пед. ін-тів по спец. «Педагогіка і психологія (дошк.)». – М., 1989. – С.143-156.
13. Хрестоматія по логопедії (витяги і тексти): Навч. допомога для студ. вищ. і ср. спец. пед. навч. закладів / Під ред. Л.С. Волкової, В.І. Селіверстова: У 2 т. – М., 1997. – Т.1. – С.356-553.
14. Чевельова Н.А. Подолання заїкання у дітей: Допомога для логопедів і вихователів логогруп. – М., 2001.
15. Чистякова М. И. Психогимнастика /Под ред. М. И. Буянова. – 2-е изд.- М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. – 160 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

СХЕМА ОБСТЕЖЕННЯ ДИТИНИ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

Прізвище, ім'я дитини.....
Дата народження.....
№ школи, клас (№ ДНЗ, група).....
Логопедичний висновок ІРЦ.....
.....

Відомості про сім'ю

Мати.....
.....
Батько.....
.....
Спадкові захворювання.....
.....
Характеристика мовленнєвого оточення дитини.....
.....
Матеріально-побутові умови в сім'ї.....
.....

Загальний анамнез

Яка вагітність.....
Особливості протікання вагітності.....
.....
Особливості протікання пологів.....
.....
Ріст і вага дитини при народженні.....
Після виписки з пологового будинку:
особливості сну.....
особливості стану бадьорості.....
.....
Особливості вигодовування.....
.....
Перенесені захворювання, травми, перебування в лікарні:
до року.....
.....
після року.....
.....
.....

Психомоторний розвиток

Дитина почала:

тримати голову.....

сидіти.....

стояти.....

ходити.....

Чи вміє сама:

одягатись.....

роздягатись.....

зашнуровувати

шнурки.....

застібати гудзики.....

Особливості моторики:

надто рухлива дитина.....

надто загальмована.....

Розвиток мовлення

Час виникнення гуління.....

лепету.....

перших слів.....

фрази.....

Особливості мовленнєвого розвитку.....

порушення звуковимови, складової структури та ін.....

Протікання заїкання (постійне, прогресуюче, хвилеподібне).....

Чи змінюється мовлення в залежності від часу доби, пори року.....

Можливі причини погіршення чи покращення мовлення.....

Чи наявні періоди плавного мовлення.....

Ситуації, коли заїкання найбільше виражене.....

Як дитина розмовляє в даний момент в наступних ситуаціях:

в сім'ї.....

при спілкуванні з однолітками.....

в ДНЗ, школі.....

в незнайомій обстановці.....

(для школярів: як відбувалось засвоєння шкільного матеріалу).....

чи впливає заїкання на успішність в школі.....

Ставлення дитини до заїкання.....

Чи наявний страх перед мовленням.....

Ставлення у сім'ї, школі до заїкання дитини.....

.....
Заняття з вчителем-логопедом (де, коли, за якою методикою).....

.....
Як довго тривали заняття.....

Результат.....

Причина рецидиву.....

Особливості характеру, емоційно-вольової сфери, поведінки,
комунікабельності, взаємовідносин дитини з іншими (зі слів батьків,
педагогів).....
.....
.....

.....
Для школяра можна запропонувати дати відповіді на запитання:

Де важче розмовляти: в школі, в магазині, і т.д.?.....

.....
Як вдається розмовляти з батьками, однолітками, незнайомими людьми?.....

.....
Чи виникає хвилювання, страху незнайомій обстановці?.....

.....
Як впливає заїкання на мовлення?.....

Чи зберігається заїкання, коли тебе ніхто не чує?.....

.....
Чи впливає твоє мовлення на навчання?.....

Якщо займався з логопедом, то чи користуєшся вивченими з ним
прийомами?.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Стан слухової функції

1. Слухова увага.....

2. Сприймання мовлення.....

Стан моторних функцій

Загальна моторика

1. Спостереження за природними рухами (постава, хода).....

.....
2. Виконання завдань(ходьба,біг, стрибки, гра з м'ячем, та ін.).....
.....
.....

Висновок:

(вказати особливості загальної моторики, відзначити об'єм рухів, точність, координація, темп, переключення, супутні рухи, рухову активність дитини)

.....
.....
.....
.....

Дрібна моторика

1. Кінестетична основа рухів пальців рук (пракис «пози»).....

.....
.....
2. Кінетична основа рухів пальців рук (послідовно організовані рухи).....

.....
3. Маніпуляції з мілкими предметами.....

Конструктивний пракис.....

Навички роботи з олівцем.....

4. Наявність ліворукості.....

5. (Для школярів) стан графо-моторних навичок.....

.....
.....

Міміка та артикуляційна моторика

1. Мімічні рухи (особливості міміки під час мовлення).....

.....
.....
2. Поодинокі рухи та серії рухів органів артикуляції.....

.....
.....
.....
.....

Стан органів артикуляційного апарату:

.....
.....
.....
.....
.....

Стан імпресивного мовлення

1. Пасивний словник.....

.....
.....
2. Розуміння логіко-граматичних конструкцій.....

.....
.....
.....

Характеристика експресивного мовлення

1. Звуковимова і звуко-складова структура слів.....

.....

2. Активний словник.....

.....

3. Граматична будова мовлення.....

.....

Стан фонематичних процесів

1. Фонематична диференціація.....

.....

2. Фонематичний аналіз.....

.....

3. Фонематичний синтез.....

.....

4. Фонематичні уявлення.....

.....

5. (Для школярів): навички складового аналізу, синтезу та синтезу речень...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Виразність мовлення.....

Симптоматика заїкання

А. Зовнішня (фізична) симптоматика

1. Прояви заїкання в різних формах мовлення (на матеріалі бесіди, читання коротких віршів, відтворення невеликих оповідань і казок, розповіді за малюнком, ін.).....

1. Шепітне мовлення.....

2. Сумісне мовлення.....

3. Відображене мовлення.....

4. Відповіді на запитання.....

5. Переказ почутого тексту:
з опорою на малюнок
без опори на наочність.....

6. Розповідь за серією малюнків. за окремими малюнком.....

7. Самостійний переказ.....

8. (Для школярів):
відображення заїкання на письмі (репродуктивне і самостійне письмо).....

відображення заїкання при читанні.....

Висновок:

(вказати дані про збережені мовленнєві можливості; частоту, силу, тривалість і ступінь вираження судом; залежність судом від мовленнєвого матеріалу: місця у фразі, слові; під час вимови окремих слів, звуків; залежність судом від звуко-складової будови слова, довжини фрази, ін., залежність судом від форми мовлення, від гучності мовлення).....

II . Форми судом (тонічні, клонічні, змішані).....

Локалізація судом:

дихальні (експіраторні, інспіраторні, респіраторні).....

голосові (зімкнені, розімкнені, вокальні).....

артикуляційні (губні, язикові, м'якого піднебіння).....

змішати.....

III. Наявність мимовільних рухів тіла, обличчя.....

Б. Внутрішня (психічна) симптоматика

1. Наявність чи відсутність логофобій (страх мовлення в окремих ситуаціях, страх вимови окремих слів, звуків, ін.).....

II. Наявність чи відсутність захисних прийомів (хитрощів), частота і ефективність їх використання:

1. Моторних.....

2. Мовленнєвих:

а) вимова окремих звуків і вигуків.....

б) вимова окремих слів і словосполучень.....

3. Зміна стилю мовлення.....

III. Ступінь фіксованості на заїканні(нульовий, помірний, виразний).....

Індивідуально-психологічні особливості

1. Контактність з оточуючими та її характер.....

2. Особливості психічних процесів пам'яті, уваги, мислення.....

3. Динаміка психічної діяльності і поведінки дитини:

активність чи в'ялість діяльності, рухів, мовлення (у грі, навчальній діяльності).....

стійкість і переважаючий фон настрою.....

ступінь емоційної збудливості.....

4. Інші особливості.....

5. Інші порушення мовлення.....

Логопедичне заключення

Форма і локалізація судом.....

Ступінь виразності заїкання.....

ВПРАВИ ДЛЯ РЕГУЛЯЦІЇ ТОНУСУ М'ЯЗІВ

Рекомендації:

- *Перед розслабленням необхідно максимально напружити м'язи.*
- *Ступінь напруження необхідно контролювати зором і за допомогою тілесних відчуттів.*
- *Виконувати рухи необхідно повільно, ритмічно.*
- *Під час проведення вправ необхідно правильно, вільно дихати.*
- *Відчутти та проконтролювати плавність переходу від стану напруження до розслаблення.*
- *Переходити до наступної вправи необхідно тільки після ретельного відпрацювання попередньої.*
- *Спочатку потрібно беззвучно виконувати вправи з наступним додаванням звуку.*

Вправи для органів артикуляційного апарату

Для щелепи

Вправа 1

Широко відкрити рот і закрити.

Вправа 2

Виконати кругові рухи нижньою щелепою.

Вправа 3

Виконати бічні рухи вправо-вліво нижньою щелепою, прийняти вихідне положення. Повторити 6 раз.

Вправа 4

Виконати бічні рухи вправо-вліво нижньою щелепою з одночасним поворотом голови у той же бік.

Вправа 5

Висунути нижню щелепу вперед, повернути її у вихідне положення.

Вправа 6

Імітація жування із закритим та відкритим ротом.

Вправа 7

Стиснути щелепи, напружити м'язи шиї і щелепи, а потім розслабити і відкрити рот.

Вправа 8

Нижніми зубами прикусити верхню губу, потім верхніми зубами – нижню губу, потримати на рахунок 1-5, розслабитись.

Вправа 9

Повертаючи голову, торкнутися підборіддям по черзі правого і лівого плеча, при цьому плечі нерухомі.

Вправа 10

Нагинаючи голову вниз, торкнутися підборіддям грудей.

Для губ

Вправа 1

Розтягнути губи у посмішку з напруженням, потім розслабити губи й повернутись у попереднє положення.

Вправа 2

Відтягнути кутики рота в сторони, вниз, потім вперед хоботком. Вимовити звуки: [a], [o], [y] спочатку без голосу, потім з додаванням голосу на одному видиху.

Вправа 3

Витягнути губи вперед. Рух витягнутих губ вправо-вліво.

Вправа 4

Закрити рот, напружити губи на рахунок 1-5, розслабити губи, рот відкрити.

Вправа 5

Натягувати губи на зуби при злегка відкритому роті.

Вправа 6

Присмоктуючий рух губами.

Вправа 7

Багаторазово вимовляти приголосні звуки, звукосполучення (якщо не виникають судоми на цих звуках):

- П-Б
- МБ_БМ_ПМ_МП_ВМ_МВ_БВ_ВБ
- ПТКА-ПТКА-ПТКА ___ БДГО-БДГО-БДГО

Вправа 8

Вимова поєднання звуків: ГЛ_ГН_КН_ДН_ГЗ_ДЗ_ВЗ з подовженою вимовою останнього приголосного.

Вправа 9

Вимовляти звукосполучення: *МВЗ_МВЗ_МВЗ*, більш подовжено вимовляти звуки [в], [з].

Вправа 10

Вібрація губ. Струмінь повітря, що видихається, легко і активно спрямувати до губ, поки вони не почнуть вібрувати. Спочатку виконувати беззвучно, потім з вимовою звукосполучення *-тпр*.

Для язика

Вправа 1

Рот привідкритий. Вперти кінчик язика у верхні зуби, потім розслабити.

Вправа 2

Покусати кінчик язика по всій поверхні.

Вправа 3

Розслабити широкий язик у формі лопати на нижній губі. На рахунок 3 сховати язик у рот.

Вправа 4

Висунути язик вперед «жалом», напружити, розслабити і сховати в ротову порожнину.

Вправа 5

Багаторазово повторювати звукосполучення в артикуляції яких бере участь язик: *РТК_РКТ_ТРК_ДТР_РТД_РДТ_КЛТ_КТЛ_ЛКТ_ТЛК*.

Вправа 6

Погладити кінчиком язика тверде піднебіння. Рот швидко відкрити. Губи і щелепи нерухомі. Розслабитись.

Вправа 7

Утримувати кінчик язика за нижніми зубами, вигнути спинку язика, утворити «гірку». Звернути увагу на відчуття розслаблення язика.

Вправа 8

Підняти бічні краї язика до верхніх корінних зубів так, щоб вздовж спинки язика утворився жолобок.

Вправа 9

Швидко висовувати язик назовні, а потім відтягувати його за нижні зуби.

Вправа 10

Постукувати кінчиком язика за верхніми зубами. Вимовляти звукосполучення: *ЛА-ЛА-ЛА-ЛАЛЛ, ЛО-ЛО-ЛО-ЛОЛЛ, ЛУ-ЛУ-ЛУ-ЛУЛЛ, РА-РА-РА-РАРР, РО-РО-РО-РОРР, РУ-РУ-РУ-РУРР.*

Вправа 11

Цокати язиком (присмоктати язик до піднебіння і відтягнути нижню щелепу вниз, щоб вийшов звук подібний до цокання).

Вправа 12

Утримувати по черзі широкий (вузький) язик на нижній (верхній) губі, за верхніми (нижніми) зубами.

Вправи для шиї

Вправа 1

Вихідне положення: сидячи (стоячи). Голову відвести максимально назад, долоні зафіксувати на лобі, лікті розвести в сторони. Повільно зробити нахили голови вперед, долаючи опір рук. Повернутися у початкове положення.

Вправа 2

Вихідне положення: сидячи (стоячи). Повільно зробити нахили голови вперед так, щоб підборіддям впертися у груди, і назад до відказу.

Вправа 3

Вихідне положення: сидячи, а потім стоячи. Пальці рук взяти в замок, руки підняти, зафіксувати на потилиці, лікті і плечі розвести в сторони, плавно відхилити голову назад.

Вправа 4

Вихідне положення: сидячи. Повільно повертати голову, не піднімаючи при цьому плечей.

Вправи для тулуба

Вправа 1

Імітація піднімання штанги.

Вправа 2

Вихідне положення: стоячи, обняти себе руками, сильно стиснути, розслабитись.

Вправа 3

Вихідне положення: стоячи, поворот тулуба з круговими рухами рук.

Вправа 4

Вихідне положення: стоячи, завмирання в позі на витяжку, потім повне розслаблення.

Вправи для рук

Вправа 1

Вихідне положення: стоячи, руки з напруженням витягнути вперед, пальці стиснути в кулак, напружити м'язи кистей, передпліччя, плечей, потім розслабити, опустити вниз.

Вправа 2

Вихідне положення: стоячи (сидячи), руки з напруженням підняти вгору, потім «кинути» вниз.

Вправа 3

Вихідне положення: стоячи, руки розвести в сторони, пальці розвести, напружити руки, потім розслабити, опустити вниз.

Вправа 4

Вихідне положення: стоячи, імітація рухів плавця. Рухи повинні бути напружені.

Вправа 5

Вихідне положення: стоячи, імітація рухів з гантелями.

Вправа 6

Вихідне положення: сидячи (стоячи). Максимальне розгинання всіх пальців за допомогою іншої руки і наступним струшуванням кисті, розслабитись.

Вправа 7

Вихідне положення: стоячи, пальці стиснути в кулак, напружити м'язи кистей, передпліччя, плечей, зігнути в ліктях, потім розслабити.

Вправа 8

Вихідне положення: сидячи (стоячи). Підняти над головою схрещені руки з широко розставленими пальцями (як роги у оленя). Напружити руки, потім опустити руки на коліна, розслабити кисті рук, опустити.

Вправа 9

Вихідне положення: стоячи, ноги на ширині плечей, руки опущенні, пальці взяті в замок, підняти руки вверх, сильно напружити, завести за голову, різко розірвати.

Вправа 10

Вихідне положення: сидючи. Впертися руками на сидіння і напружити руки, поступово збільшуючи напруження у плечовому поясі, розслабитись з нахилом корпусу вперед. Потім випрямитись на стільці.

Вправа 11

Вихідне положення: сидючи (стоячи). «Оплески» з наступним розтиранням та струшуванням рук.

Вправа 12

Вихідне положення: сидючи (стоячи). Витягування пальців за допомогою іншої руки («зняття рукавички»). Виконувати поперемінно правою і лівою рукою.

Вправа 13

Вихідне положення: сидючи (стоячи). Повільно з напруженням підняти одночасно голову і плечі вгору, відчутти напруження, потім опустити плечі і голову, розслабитись.

Вправа 14

Вихідне положення: сидючи, руки на стегнах. Розтягування за рахунок випрямлення рук в ліктьових суглобах (ефективніше в положенні рук пальцями всередину). Розслабитися, повернутися у вихідне положення.

Вправа 15

Вихідне положення: сидючи (стоячи). Стиснути з напруженням подушечки пальців до верхньої частини долоні, потім швидко випрямити та розтиснути пальці. Розслабити кисть, похитуючи нею у висячому положенні з упором на лікоть. Домогтися, щоб вона висіла вільно. Виконувати вправу поперемінно лівою та правою рукою або одночасно обома руками.

Пальчикові ігри і вправи

Моя сім'я

Ось цей пальчик - мій дідусь,
А ось це - моя бабуся,
А цей пальчик - є татусь,
А ось це - моя матуся,
А цей пальчик буду я,

Ось і вся моя сім'я.
(Показуємо на пальчик, починаючи з великого , продовжуємо гру, натискаючи кожен пальчик).

Мої пальчики

Задрімав мізинчик трішки,
Безіменний - стриб у ліжко,
А середній там лежить,
Вказівний давно вже спить.
Вранці всі вони схопились враз -
В дитсадочок бігти час.

(По черзі загинаємо пальчики до долоні. Потім великим пальцем торкаємося всіх інших – «будимо». Розкриваємо всі пальці «враз»).

На роботу

Старший встав - не лінувався.
Вказівний за ним піднявся -
Розбудив сусід його.
Той - свого, а той свого.
Встали вчасно всі брати -
На роботу треба йти.

(Стиснути пальчики в кулачок. По черзі розгинати їх, починаючи з великого. А зі словами: «Встали вчасно всі...» широко розставити пальці).

Доброго ранку

Доброго ранку, сонце привітне!
Доброго ранку, небо блакитне!
Доброго ранку, у небі пташки!
Доброго ранку усі малюки!

(Пальцями правої руки по черзі «вітатися» з пальцями лівої руки, торкаючись один до одного кінчиками).

Спечем хлібчик

Спечем, спечем хлібчик
Дітям на обідчик.
Найбільшому - хліб місити,
А тобі - воду носити,
А тобі - в печі палити,
А тобі - дрова рубати,
А малому - замітати.
Тільки хліба напекли - танцювати почали.
Це робота не легка - витинати гопака.

(Розгинаємо пальчики, починаючи з великого. Імітуємо пальчиками танок).

Пташенята в гнізді

Полетіла пташка-мати
Малюкам жуків шукати.
А малята не літають -
Із гніздечка виглядають.

(Всі пальці правої руки обхопити долонею. Утворити «гніздо». Коли рухати пальцями правої руки, створюється враження, що у «гнізді» живі пташенята).

Квітка

Сяє сонечко привітне -
Квітка з пуп'янки розквітне.

(Пучки пальців обох рук зімкнути. Долоньки трішки круглясті, схожі на пуп'янок. Нижні частини долонь притиснути одну до одної, а пальці широко розставити по колу і трохи вигнути. Утворюється велика квітка, що розпустилася).

Хрущ

Я - малий веселий хрущ.
Мене знає кожен кущ.
Маю я красиві вуса
І нічого не боюся.

(Стиснути кулачок. Вказівний палець і мізинець розвести в різні боки «вуса». Ворушити вусами).

Квіточка

Під снігом квіточка росте,
Красу на землю принесе,
Промінчик доторкнеться
І квітка усміхнеться.

(Показати руками шар снігу. Потім утворити руками квітку й торкнутися до її пелюсток, показуючи «промінчик». Далі квітка потроху розкриває пелюстки).

Віяло

В літню спеку віяло
Вітерцем повіяло.
З нами вітерець погрався -
І у віяло сховався.

(Зобразити руками віяло. Потім пальчики ховаються в кулачок).

Ручки гріємо

(Вправа виконується по зовнішній стороні долоні).
Дуже холодно нам взимку,

Мерзнуть ручки: ой, ой, ой!
Треба ручки нам погріти,
І сильніше їх розтерти.

Миємо руки

(Ритмічно потираємо долоні, наче миємо руки).

Взяли ми духмяне мило,
Добре руки з ним помили.

(«Струшуємо водичку з рук»: пальці стиснути в кулачок, потім з силою випрямити їх, наче струшуючи водичку).

Полетіли від води
Бризки з рук туди-сюди.

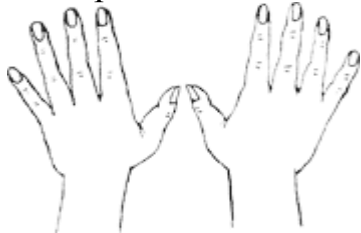
(«Витираємо руки»: енергійні рухи імітують почергове витирання кожної руки рушником).

Рушничок я свій беру,
Швидко ручки обітру.

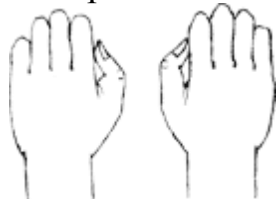
Ліхтарики

Початкове положення: Розташувати долоні перед собою, випрямити їх та розсунути пальці. Стискати та розтискати пальці на двох руках одночасно, супроводжуючи рухи відповідними фразами.

Ліхтарики засвітилися! *(випрямити пальці)*

Ліхтарики погасли! *(стиснути пальці)*

Вправу виконувати декілька разів.

Варіант 2 (ускладнений).

По черзі стискати та розтискати пальці рук на рахунок «раз- два».

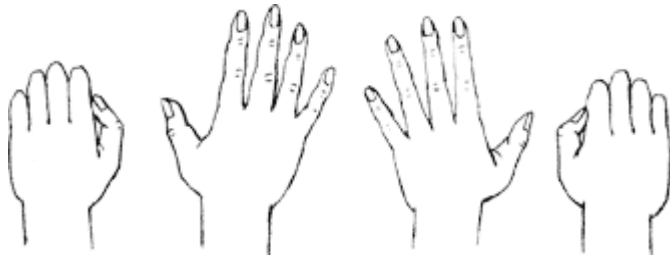
На «раз»: пальці правої руки випрямлені, пальці лівої руки стиснуті.

На «два»: пальці лівої руки випрямлені, пальці правої руки стиснуті.

Спочатку виконувати вправу повільно, потім прискорювати темп. Вправу спочатку можна виконувати на рахунок, а потім рядками, що промовляються ритмічно, супроводжуючи рухи:

Вже стемніло на дворі,
Засвітилися ліхтарі.

Хай ліхтарики горять,
Підуть дїтлахи гулять.

Напечемо млинців

Варіант 1

По черзі торкатися поверхні столу тильною стороною кисті руки і долонею.

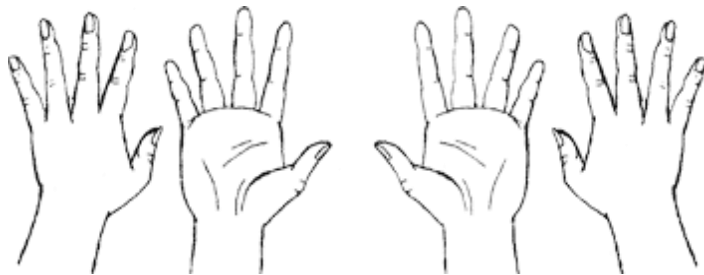
На сметані, на яйці
Тїсто зробим на млинці.
Напече нам мама їх
Гаряченьких та смачних.

Варіант 2

а) ліва рука торкається столу долонею,
права рука – тильною стороною;

б) змінюємо позиції. *Тепер ліва рука торкається столу тильною стороною, права рука торкається столу долонею.*

Вправу можна виконувати на рахунок «раз-два», або супроводжуючи рухи віршами (див. 1 варіант).

Прапорці

Варіант 1

Вихідна позиція:

Розташувати долоні перед собою.

Одночасно опускати та підіймати долоні, супроводжуючи рухи віршами.

Якщо дитина легко виконує ці вправи, запропонуйте їй опускати та підіймати долоні, не згинаючи пальців.

Я тримаю у руці

Кольорові прапорці.

Варіант 2 (ускладнений).

По черзі змінювати положення рук на рахунок: «один-два».

«Один»: ліва рука випрямлена, піднята у гору, права рука – опущена униз.

«Два»: ліва рука опущена униз, права піднята у гору.

Кулька

Вихідна позиція.

Пальці обох рук зібрані пучкою і стикаються кінчиками.

«Надуваемо кульку»: надати пальцям таке положення, яке буває, коли руки тримають м'ячик або кульку.

«Кулька лопнула»: пальці повертаються у вихідну позицію.

Пружну кульку я надую,

Мотузочок зав'яжу.

Ну а потім її здую,

Всім цей фокус покажу.

Їжачок

Вихідна позиція.

Поставити долоні під кутом одна до однієї. Розташувати пальці однієї руки між пальцями іншої. Рухати прямими пальчиками.

Як ти носиш, їжачок,

Так багато колючок?

Пароплав

Вихідна позиція.

Обидві долоні з'єднані «ківшиком», усі пальці, крім великих спрямовані у бік «від себе», а великі пальці підняті вверх та з'єднані – це «труба».

Пароплав пливе по річці,
Дим з труби, немов із пічки.

Річка та рибка

Річка – хвилястий, плавний рух розслаблених кистей рук.

Рибка. Вихідна позиція.

Випрямлені долоні притиснуті одна до одної. Пальці спрямовані в бік «від себе».

Повертати зімкнуті долоні управо та уліво, імітуючи рухи риби хвостом.

Хвостиком б'є наша рибка маленька,
В річці живе ця манюня гарненька.

Дерева

Вихідна позиція.

Розташувати кисті рук перед собою, долонями до себе. Пальці розведені в сторони та напружені. Після виконання вправи струсити кисті рук.

Вітер залетів у гай.

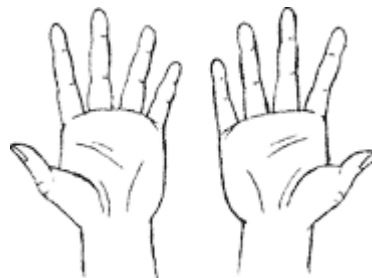
Ти дерева не гойдай,

(Качати руками з боку у бік)

Дуже гілки не клони,

Щоб не тріснули вони!

*(Качати руками униз – уверх,
не згинаючи пальців)*

Птах п'є воду

Вихідна позиція.

Пальці зложити пучкою – це «дзьоб». Не відриваючи лікоть від столу, «дзьобом» торкнутися столу. Далі – імітувати рухи птаха: узяти «воду», підняти «голову», поклацати «дзьобом».

Птах дістався до криниці,
Хоче випити водиці.

Птах летить

(Вихідна позиція. Руки розташувати перед собою (долонями до себе). Великі пальці сплести – це «голова» птаха. Решта пальців – «крила». Помахати ними).

В небі пташечка летіла,
На галявину присіла.

(Помахати «крилами»)

Посиділа, відпочила,
Й до гніздечка полетіла.

(Притиснути долоні до себе)

Квітка

(Вихідна позиція. Долоні підняті угору, пальці створюють «пуп'янок», основи кистей притиснуті одна до другої.

Квітка «розпускається»: розводимо одночасно пальці рук у боки, а потім зводимо пальці разом.)

Вранці сонечко зійшло, розпустилась квітка.

А увечері закриє пелюсточки швидко.

Донечка

*(При виконанні вправи руки розташовані на столі.
Почергова зміна положень на рахунок «раз – два».
«Раз»: ліва рука – кулачок, права рука – долонька.
«Два»: ліва рука – долонька, права рука – кулачок.
Повторити декілька разів).*

Кулачок, долонька
Є у мами донька,
Ось долонька, кулачок,
Ходить донька у садок.

Стілець

Варіант 1

(Вихідна позиція. Ліву долоню поставити вертикально, пальці уверх – це «спинка» стільця. До неї приставити кулачок правої руки – це «сидіння»).

Нумо, дітки, молодці,
Посідаймо на стільці.
Небагато треба вміння –
Зробим спинку і сидіння.

Варіант 2 (ускладнений).

(Змінювати положення рук почергово на рахунок «раз-два»).

«Раз»: ліва рука – «спинка», права рука – «сидіння».
«Два»: права рука – «спинка», ліва рука – «сидіння».

Стіл

Варіант 1

(Вихідне положення. Ліву руку стиснути у кулак – це «ніжка» столу. Зверху накрити «ніжку» випрямленою долонею правої руки – це кришка «столу»).

Кулачок це буде ніжка,
А долонька буде кришка.
Поміняли ручки враз,
Буде інший стіл у нас.

Варіант 2

(На рахунок «один-два» по черзі змінювати положення рук).

Ворота

(Вихідна позиція. Долоні поставити на ребро, пальцями один до одного – «ворота зачинені». Пальці випрямлені та напружені).

Ми ворота зачинили,
В дім нікого не пустили.

(Ворота відчиняються та зачиняються).

(Вихідна позиція: дивитися пункт 1.

Потім розвернути долоні паралельно одна до однієї, пальці спрямовані від себе. Повернутися у вихідну позицію).

А коли відчиним їх,
Друзів впустимо своїх.

Замок

(Вихідна позиція: долоні притиснуті одна до одної, пальці переплести.

Далі рухами імітувати слова віршика):

Замок на дверях висить.

(Швидко з'єднувати пальці в замок та роз'єднувати).

Хто б зміг його нам відчинить?

- Потягнули!

(Пальці зчеплені, потягнули пальці, не розчіплюючи їх).

- Покрутили!

(Посовати зчепленими пальцями від себе до себе).

- Постукали!

(Пальці залишаються у замку, постукати основами долоней одна об одну).

- Й відчинили!

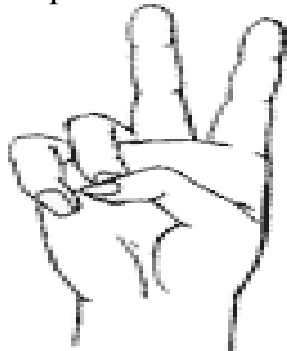
(Розчепити пальці).

Зайчик

(Вказівний та середній пальці витягнути уверх, мізинець та безіменний притиснути до долоні великим пальцем. Утримувати пальці в такому положенні на рахунок до 5-10. Вправу виконувати спочатку кожною рукою по черзі, потім – обома руками одночасно).

На зеленому лужку,
Стрибав зайчик в козушку.

Варіант 2

Вихідна позиція (дивися варіант 1).

Згинати та розгинати вказівний та середній пальці (вниз-вгору) на рахунок «раз-два».

Варіант 3

(Вихідна позиція: ліва рука – «зайчик», права рука – випрямлена долоня накриває зверху «зайчика» – це «сосна», потім змінюємо положення рук). Права рука – «зайчик», ліва рука – «сосна». Змінювати положення рук 3-4 рази.

Раптом дощ пішов з дощем,
Заховався під кущем.

Варіант 4

(Вихідна позиція: вказівний та середній пальці підняті угору, великий пальчик стукає по безіменному та мізинцю).

Зайцю барабан дали,
Він застукав: «Один-два-три»!

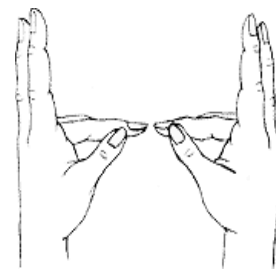

Коза

(Вихідна позиція: вказівний палець та мізинець випрямити, середній та безіменний – притиснути великим пальцем до долоні. Спочатку вправу виконувати кожною рукою по черзі).

На галявині в лісу.
Дід Трохим пасе козу.
Потім можна виконувати вправу обома руками, імітуючи козла та козу.

Йде коза у хлів мерщій,
А козел – назустріч їй.

Місток

(Вихідна позиція: великий та вказівний пальці лівої руки випрямити, розташувати паралельно один до одного та з'єднати з великим та вказівним пальцями правої руки. Решту пальців (середній, безіменний та мізинець) випрямити, притиснути один до одного та утримувати в такому положенні).

З дідом ми через ставок
Зробимо для всіх місток.
Кожен хай сміливо йде,
В воду він не упаде!

Равлик

(Вихідна позиція: вказівний, середній та безіменний пальці притиснуті до долоні, великий палець та мізинець випрямляються, а потім ховаються. Виконувати вправу спочатку однією рукою по черзі, потім обома руками одночасно. Можна зобразити, як равлик повзе по столу).

Равлик повагом повзе,
Хатку на собі везе.

Бджілка

(Вихідна позиція: випрямити вказівний палець, решту пальців прижати до долоні великим пальцем. Крутити вказівним пальцем).

Бджілка, бджілка, покружляй,
З квіток меду назбирай!

Жабка

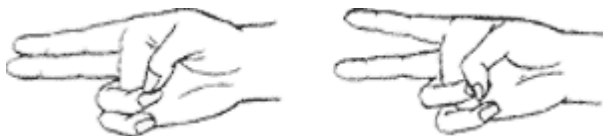
(Вихідна позиція: вказівний палець та мізинець підняти угору та тримати напівзігнутими, середній та безіменний притиснути до долоні великим пальцем).

Скаче жабка у траві
І скрекоче: «Ква-кве-кві!»

Ножиці

(Вихідна позиція: великий, безіменний палець та мізинець притиснути до долоні, вказівний та середній пальці витягнути вперед. Вони то розходяться, то сходяться, імітуючи рухи ножиць. Долоня розташована паралельно до столу. Спочатку вправу виконувати повільно, поступово темп прискорити. Слідкувати, щоб пальці були прямі).

Швачка в дім до нас прийшла,
Мені ножиці дала,
Я тканини і папір
Ріжу, ріжу до сих пір.

Каблучка

(Вихідна позиція: з'єднати великий та вказівний пальці разом у кільце. Решту пальців випрямити, підняти вверх, та притиснути один до одного. Утримувати у такому положенні на рахунок 5 – 10. Виконувати вправу кожною рукою по черзі, потім обома руками одночасно).

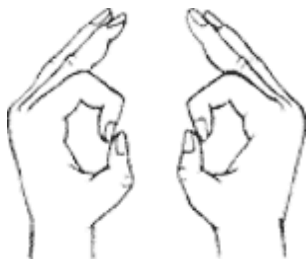
Подивись на мою ручку
І побачиш там каблучку.

Окуляри

(Вихідна позиція: зробити обома руками кільця. Піднести до очей, імітуючи окуляри).

Краще бачити хотів (хотіла),
Окуляри я надів (наділа).

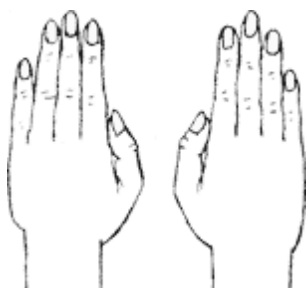

Дружні пальчики

Варіант 1

(Вихідна позиція: пальці однієї руки випрямити, притиснути один до одного та утримувати напружені пальці до рахунку 10. Виконувати спочатку кожною рукою по черзі, а потім обома руками одночасно. Після вправи – стряхнути кисті рук).

Пальчики живуть в сім'ї,
це помічники мої.

Варіант 2

Цій вправі може передувати невеличка розповідь про те, яку назву має кожен палець: великий, вказівний, середній, безіменний та мізинець.

(Вихідна позиція: усі п'ять пальців витягнуті та розведені в боки – пальчики «посварилися». Потім усі пальці притиснуті один до одного – «помирилися». Чергувати ці дві позиції, супроводжуючи словами):

Посварились, – та одразу
Помирилися і разом!

«Замок»

(автор тексту - Т. А. Ткаченко)

(Вихідна позиція: руки складаєте «в замок», переплітаючи пальці.

Читаючи вірш, ви ритмічно розгойдуєте «замок»):

Стоїть в полі теремок

На дверях висить замок.
Дрік-дрок, дрік-дрок,
Прийшов котичок-коток,
Відчинив ключем замок.

Вправи для ніг

Вправа 1

Хо́да з високи́м підніманн́ям колі́н і витягува́нням носочка́ вниз при напру́жених м'яза́х із наступни́м розслабле́нням м'язі́в при опу́сканні то́ ліво́ї, то право́ї но́ги.

Вправа 2

Вихідне положення: сидячи. Напружено виконувати кругові рухи ступнями ніг (30-40 сек.), потім розслабитись.

Вправа 3

Вихідне положення: сидячи. Поперемінно напружено обертати по 30-40 секунд ступнями ніг. Розслабитись.

Вправа 4

Вихідне положення: стоячи. Пальцями ніг натискати на підлогу, по черзі розслаблювати ступні.

Вправа 5

Вихідне положення: сидячи. Випрямити ноги з напруженням (ніби впертися ступнями ніг в стіну), потім розслабити ноги. Відпочити.

Вправа 6

Вихідне положення: сидячи. Випрямити напружені ноги, розвести в сторони, потім розслабити їх, опустити.

Вправа 7

Вихідне положення: лягти на спину так, щоб ступні ніг із зусиллям впиралися у стіну, потім розслабитися.

Вправа 8

Вихідне положення: сидячи на краю стільця, підняти руками напівзігнуті ноги, потім розслабити їх та опустити.

ВПРАВИ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕМПО-РИТМІЧНОЇ СТОРони МОВЛЕННЯ

Рекомендації:

- *Вправи необхідно виконувати з чіткою артикуляцією.*
- *Необхідно рівномірно розподіляти видих.*
- *Необхідно дотримуватись повільного і помірного темпу.*
- *Рухи повинні бути синхронні з вимовою.*

Вправа 1

Ходьба на місці і по колу в повільному темпі. Вимовляти на кожен крок звуки, складові послідовності, слова (рахунок, дні тижня) і фрази (чистомовки, прислів'я).

А – у – а – у – а – у
 Ап – ап – ап – ап
 Па – па – па – па
 Та – та – та – та
 Че-че-че, че-че-че –
 Бабуся калачі пече.
 Ча-ча-ча, ча-ча-ча –
 Дай, бабусю калача.
 Чі-чі-чі, чі-чі-чі –
 Їж, будь-ласка, калачі.

Вправа 2

Повторити вголос склади у повільному темпі, вистукуючи рукою, (диригуючи собі) ритмічний малюнок.

та та ту' та та ту'
 та та' та та та
 та' та та та' та та

Вправа 3

Відтворити ритм з рухом руки (диригуванням) у такт вірша. Виконати у повільному та помірному темпі.

Вийди, вийди, сонечко,
 На дідове полечко,
 На бабине зіллячко,
 На наше подвір'ячко,
 На весняні квіточки,
 На маленькі діточки,
 Там вони граються,
 Тебе дожидаються.

Вправа 4

Відтворити ритм вірша, граючи з м'ячем.

На базар ходив комарик

І придбав собі букварик. –

Каже мамі, каже тату:

– Хочу азбуку вивчати!

Вправа 5

Маршируючи промовляти текст вірша.

Вправа 6

Промовляти скоромовку диригуючи рукою (вказівним пальцем правої руки рухати вгору-вниз, рух-слово). Вимовляти спочатку в повільному темпі, а потім темп прискорити.

Тато тут, тато там.

Тато, тато, тут і там.

Мама тут, мама там.

Мама, мама тут і там.

Тато тут, мама там.

Тато, мама, тут і там.

Вправа 7

Прослухати музичний твір.

- Йти у відповідності до характеру музичного твору (швидко, повільно, плавно, ритмічно).
- Імітувати рухами певний вид діяльності, дотримуючись музичного ритму.

Вправа 8

Ритмічне промовляння ряду дерев (квітів, птахів, імен тощо)

Вправа 9

Вистукувати (диригуючи) рукою ритм слова, речення з одночасною вимовою: кожен хлопок відповідає головному звукові.

Но́ги-нога́

Ру́ки-рука́

Го́ри-гора́

За́мок-замо́к

О́рган-орга́н

Ма́ма прийшла́

Мале́нька черепа́ха

Вправа 10

Мелодекламація – співуче читання вірша під мелодію.

КОНСПЕКТИ ЗАНЯТЬ

Конспект заняття з логоритміки «В гості до бабусі»

Мета: формувати у дітей музично-ритмічні здібності. Розвивати голосовий апарат, дихальну систему, темп мовлення, інтонаційну виразність мовлення, гнучкість мислення, всі види моторики, збагачувати словниковий запас по темі «Свійські тварини».

Обладнання: різнокольорові клубочки ниток, картки з зображенням свійських тварин, ілюстрації з видами сільського пейзажу.

Хід заняття

1. Ігрогімнастика «Поїздка автобусом».

Вчитель-логопед: Діти сьогодні нас чекає цікава подорож . Ми «поїдемо» в село, в гості до бабусі. Давайте сядемо в автобус і здійснимо нашу подорож. (Діти чергують плескання в долоні і удари по колінах – «озвучують» ритм руху автобуса під музику. Зліва, справа розміщені ілюстрації з зображенням лісу, поля та інші.) Діти, подивіться, будь ласка, направо (діти повинні повернути голову направо) перед вами чудовий краєвид.

2. Вокальне музикування «Чарівний клубочок».

Вчитель-логопед: Ось ми з вами і приїхали, та дорогу до бабусі знайти не так просто, але знайти дорогу нам допоможуть ось ці «чарівні клубочки». Діти тримають в руках м'які шерстяні клубочки і по черзі починають проспівувати певний звук, розмотуючи при цьому нитку. Можливість витягути довгу нитку стимулює відповідну протяжність звучання. Обрив нитки пов'язаний із закінченням звучання голосу. Після того як діти зрозуміли, що довжина нитки залежить від тривалості звучання голосу, на підлозі викладаються різні візерунки з ниток, діти їх озвучують.

3. Дихально-артикуляційний тренінг «Кричалки».

Вчитель-логопед: Ось ми і прийшли. Подивіться скільки тварин живе у бабусі. (Розглядання ілюстрацій з зображенням свійських тварин). Давайте покличемо цих тварин. Дітям роздаються картки з зображенням свійських тварин. Кожна дитина озвучує свою картинку. Сила вимовляння назв тварин регулюється з силою звучання ударного інструменту.

4. Ігровий масаж і пальчикова гімнастика « Сірий котик прокидається».

Вчитель-логопед: У бабусі живе маленький сірий котик. Ось він вранці прокидається.

Сірий котик прокидається В гості до нас він збирається <i>підлозі)</i>	<i>(Діти, сидючи «потягуються, стопи ніг паралельно одна до одної стоять на</i>
Вимив свої ніжки Одягнув панчішки І колінця він потер	<i>(Кругові рухи навколо щиколоток) (Масаж колін).</i>
Так як вчив його бобер Вимив носик, Вимив очі ,	<i>(Масаж в області гайморових пазух). (Проводять вказівними пальцями по лінії брів).</i>
Праве вухо, ліве вухо, Витерся, і стало сухо!	<i>(Розтирання пальцями мочки вух). (Руки – навхрест, прогладити два рази долонями від плечей до ліктів. Розвести руки в сторони).</i>

5.Рольові вірші «Мати і дитя».

Вчитель-логопед: У бабусі на подвір'ї ходять, як дорослі тварини, так і їх дитинчата.

(Вчитель-логопед читає вірш, а діти закінчують фрази).

Хто ким стає?

Жило маленьке цуценя –
Та піросло воно одначе,
Тепер воно не цуценя,
Ну а доросла вже (собака).

Мале лошатко з кожним днем
Росло і стало вже (конем).

А бик – могутній пелікан
В дитинстві був (телятком).

А цей поважний кіт Пушок
Маленьким (кошенятком).

А ось відважний півник
Малесеньким (курчатком).

6. Ігровитміка «Конячка».

Вчитель-логопед: А ось вийшла погуляти конячка.

(під музику, за зразком діти виконують музично- ритмічну композицію «Їдемо до бабусі у село»).

7. Емоційно-вольовий тренінг «Тварини».

Вчитель-логопед: Побачили тварини гостей і кішка здивувалась, а коник злякався, собаці це не сподобалось, а кролик прислухався: «Хто там?». (Діти виконують мімічний етюд).

8. Креативний тренінг «Стрічка».

Вчитель-логопед: Ми вже познайомилися з мешканцями бабусиноного подвір'я, а зараз давайте розкажемо, що ж ми знаємо про тварин.

Діти сидять по колу, і кожний учасник, намотує свою стрічку на загальний клубочок, і придумує, що любить «його» тварина.

9. Підведення підсумків.

Вчитель-логопед: Куди ми з вами сьогодні їздили? Кого зустріли на бабусиному подвір'ї? (Оцінка діяльності дітей). А тепер настав час повертатися додому.

10. Ігровитміка «Веселий автобус».

Кожен рух діти виконують на 8 тактів. Вчитель-логопед коментує рухи дітей: «Їдемо в автобусі. Подивимось у вікно і т.д.»

Конспект заняття з логоритміки: «На пташинному дворі»

Мета: формувати музично-ритмічні здібності. Відпрацьовувати ритмічну ходу разом з ритмічним мовленням, координацією рухів, розвивати мовленнєве дихання, фонематичний слух, слухову увагу, ритм, голос, чисте інтонування, творчі здібності.

Обладнання: картки з зображенням свійських птахів, кільця для гри.

Хід заняття

Вчитель-логопед. Діти, уявіть собі, що ми з вами знаходимося на пташиному дворі. Подивіться як багато тут різних птахів. (Показує картки). Кого ви бачите?

Діти. Півника, курчат, качок, гусей, лелеку.

Вчитель-логопед. А ви знаєте як ходить півник? Давайте ми з вами підемо як півники.

(Під музику діти ідуть по колу за логопедом, високо піднімаючи ноги та б'ючи себе руками по боках, промовляючи:)

Від зорі і до зорі
На пташиному дворі
Півень крилами все б'є.
Подивіться як іде.

Вчитель-логопед. Діти, а давайте подивимось за ворота. Там у нас є болото, і стоїть там пташка лелека.

А зараз ми всі перетворимось на лелек.

(Діти розподіляються на дві групи: одна група виконує рухи відповідно до тексту, друга промовляє вірш, плескаючи в долоні:)

Ми стежкою стрибаєм
І ніженьки міняєм.
Пострибали, пострибали
І лелеками всі стали,
На одній всього нозі
У болоті, у багні.
Вмить квакушки прискакали.
«Ква –ква-ква», – всі закричали.

Вчитель-логопед. А тепер уявіть собі, що всі ви жабки. А який у них рот? Великий аж до вушок. Давайте покажемо що ж роблять ці маленькі квакушки:

Ох сподобалось квакушкам,
Тягнем губи аж до вушка.
Потягну і перестану,
Без напруги губи стануть.
Легко так відпочивати,
І слова нам промовляти.

Вчитель-логопед. Дітки, дуже важко вимовляти слова, якщо губки в напрузі, тому зараз вдихнемо повітря носом, губи розтягнули, видихнули – розслабили. І подивимося,

хто ходить там біля двору:

Промовляння чистомовки «Чапля»
Чубата чапля чваньковита
Через болото йде одна.
Чомусь з журавликом дружити
Не хоче капелька чудна.

Вчитель-логопед. А подивіться, бабуся на городі сіє горох, а позаду неї ідуть курчата, щось вони замислили.

Мовленнєво-рухлива гра «Бабка сіяла горох».

(Діти розподіляються на дві групи. Перша промовляє вірш, друга – це «курчата». «Бабка» ходить по залу і розкидає маленькі кільця.

«Курчата» ходять за нею і збирають їх. По закінченні вірша під музику «курчата» втікають від «бабки», а та їх наздоганяє.)

Вчитель-логопед. Діти, подивіться на небо, які сірі хмари, мабуть буде дощ.

(Під спокійну музику діти гуляють по залу, під танцювальну – танцюють. Коли музика нагадує краплинки дощу, діти витягують руки вперед, долонями вгору, перевіряючи чине йде дощ і говорять):

Дощик капає із хмари,
Намочив мене й Тамару.
Від дощу намокли квіти,
Ну, мерщій додому, діти.

Вчитель-логопед.

(Усі біжать до стільців. Звучить музика. У її ритмі діти говорять):

Дощ стомиться, перестане,
Сонце із-за хмари гляне,
Знову підемо гулять,
Танцювати і стрибать.
(Діти під музику танцюють).

Вчитель-логопед. Діти, згадайте, як ходить півник. А як бігають курчата? Як ходить качка?

Качка йде, хитається,
До води схиляється.
(Діти імітують рухи тварин).

Вчитель-логопед. А ось вийшли курчата і заспівали свою пісеньку, яка так і називається «Курчата»

Курчата

*Сл. М. Познанської
Муз. А. Філіпченка.*

Вийшла курочка гулять
І травиці пощипать,
Вслід її малята –
Жовтенькі курчата.

(Діти плескають в долоні в ритмі пісні).

Ко-ко, ко-ко, ко-ко-ко!
Ви за мною йдіть рядком.
Нумо, поспішайте-
Зернятка шукайте.

(Діти в ритмі пісні стукають другим пальцем правої руки по долоні лівої).

Всі курчата як могли ,
Добре лапками гребли.
Вечір наступає,
А зернят немає.

(Діти гребуть «лапками»).

Вчитель-логопед. Нарешті знайшли курчата зернятка. А хто скільки знайшов? Зараз нам курчата «скажуть».

(Курчата пищать стільки разів, скільки зерняток вони знайшли, а діти підраховують).

Вчитель-логопед. А ось і гуси. Гуси, гуси звідки ви?

Діти. Ми із дому.

Вчитель-логопед. А куди?

Діти. Га-га-га, на луги.

Пощипати там трави.

(«Гуси» під веселу музику бігають по залу і «щипають траву». Раптом музика обривається.)

Вчитель-логопед. Треба вам додому бігти,
Бо злий вовк вас хоче з'їсти.

(«Гуси» з гоготом біжать додому до стільців).

Вчитель-логопед. Нікого не піймав вовк. Ось які обережні птахи-гуси.
Та ось настав вечір... Втомилися мешканці двору і пішли відпочивати.
(Грає повільна музика. Діти з заплющеними очима відпочивають)
Підсумок заняття.

Конспект заняття з логоритміки: «По лісовій стежині»

Мета: формувати музично-ритмічні здібності, розвивати комунікативні навички, голосовий апарат, дихальну систему, темп мовлення, інтонаційну виразність мовлення, всі види моторики, поповнювати й розширювати словниковий запас дітей по темі: «Дикі тварини».

Обладнання: картинки з зображенням диких тварин, запис шуму струмка, іграшка білка, будиночок (декорація), мотузки різної довжини та кольору, бубни (великий і маленький).

Хід заняття

1. Ігрогімнастика «Маршрутний лист». Вчитель-логопед запрошує дітей на прогулянку до лісу. Він знайомить малюків зі схемою маршруту, на якому схематично зображено різні види ходьби (змійкою, по колу, парами і тд.)

2. Дихально-артикуляційний «Веселий струмочок».

Вчитель-логопед. Діти, ось ми з вами підійшли до струмка і заспівав весело струмочок, побачивши гостей.

Діти беруться за руки, йдуть один за одним і промовляють пісеньку струмка:

По камінцях – дін-дін-дін.
Під місточком – буль-буль-буль.
По осиці – ш-ш-ш.

3. Емоційно-вольовий тренінг «Звірі лісові».

Вчитель-логопед. Діти, скажіть, будь ласка, хто живе в лісі? Так, у лісі живуть дикі тварини. Зараз у лісі ранок і тварини ще сплять, та ось подув осінній вітер і пробудив лісових мешканців. Ведмедю це не сподобалось, лисиця здивувалась, їжак злякався, а заєць прислухався : «Хто там?»

Діти виконують мімічний етюд.

4. Мовленнєва гра «Ліс».

Вчитель-логопед. Ми з вами у лісі. Послухайте, як він з вами розмовляє:

«У-у-у» – стривожився ліс,
«О-о-о» – здивувався ліс,
«А-а-а» – зрадів ліс (гості прийшли).

Музичний керівник дає інтонаційну опору для виконання чистомовок.

Діти співають на одному звуці.

иця-иця иця – в лісі бігає лисиця.

Діти зображують лисицю, використовуючи м'які рухи рук.

Со-со-со – їжак звернувся в колесо.

Зображують їжака, роблять руками «моталочку».

Буб-уб-у – сидить білка на дубу.

Під музику на сильну долю передають іграшку білки по колу.

Та дитина, у якої залишилася білка в руках після закінчення музики, повинна відгадати, хто ще живе в лісі.

Для цього використовуються різні види завдань:

- впізнати тварину за музичним уривком і зобразити її;
- побачити тварину на малюнку з «зашумленим» фоном;
- скласти з розрізних частин;
- впізнати на дотик;
- дістати фігурку з «чарівного мішечка»;
- підібрати назву тварини, яка б відповідала ритмічному малюнку.

5. Ігровий масаж і пальчикова гімнастика «Пробудження зайчика».

Вчитель-логопед. У лісі живе маленький зайчик, він тільки-но прокинувся.

Діти сидять півколом на підлозі, логопед перед ними демонструє зразок виконання рухів, які супроводжуються промовлянням тексту.

Сірий зайчик прокидається, Діти, сидячи, «потягуються», стопи – пара-на прогулянку збирається. лельно одна до одної стоять на підлозі.

Вимив очки, Кругові рухи руками навколо очей,

вимив лапки. та навколо щиколоток.

І колінця він потер, Масаж колін.

як навчив його бобер.

Вимив носик, Масаж вказівними пальцями точок в області гайморових пазух.

Вимив вуха, Проводять вказівними пальцями навколо вух.

Витерся, і стало сухо! Встають на ноги, руки-навхрест, прогладжують два рази долонями від плечей до ліктів.

Розводять дві руки в сторони.

6. Інструментальне музикування «Чудо-будиночок».

Вчитель-логопед. Діти, подивіться, ось стоїть будиночок. Хто ж у ньому живе? Звучать різні мелодії про тварин, а діти впізнають мелодію і називають характерні ознаки тварин, використовуючи прикметники. Потім організовується музичний діалог тварин.

7. Ігроритміка «Олені й оленята».

Вчитель-логопед. А ще у лісі живуть дуже гарні тварини – це олені. Зараз ми з ними познайомимося.

Діти сидять на стільчиках. Один ряд – олені, другий – оленята. В руках у вчителя-логопеда два бубни. Діти слухають як звучать бубни. Коли вчитель-

логопед грає на маленькому бубні, оленята топають ніжками, коли на великому – олені.

Потім гра на бубнах виконується за ширмою.

8. Креативний тренінг « Чарівна мотузка».

Вчитель-логопед. Хто це великий, клишоногий, взимку спить собі в барлозі?

Давайте розповімо , що ми знаємо про ведмедя.

Діти сидять по колу, і кожен учасник, намотує свою мотузку на загальний клубок, придумує, що любить його ведмідь. В результаті клубок повертається до ведучого.

9. Емоційно-вольовий тренінг « На сонечку».

Вчитель-логопед. Пригріло осіннє сонечко і лісові мешканці вирішили погрітися.

Звучить музика. Діти лежать на животі.

Вчитель-логопед. Закрийте очі і уявіть, що ви маленькі зайченята, лежите на м'ягкому килимі із осіннього листя. Гріє сонечко, зайченяттам тепло і добре. Лапки розслабленні, шийка м'яка. Раптом з'явилася холодна хмара і закрила сонечко. Холодно стало зайченяттам, вони заховали свої лапки, шийку. Та ось хмара полетіла і знову стало тепло і хороше.(Діти виконують відповідні рухи).

10. Наспівка « Білка».

Вчитель-логопед. Ось на дереві сидить білочка. Вона весело співає.

Давайте заспіваємо

разом з нею:

По деревах скік, скік,

Ті-ті-ті-ті – та-та

Та горішки ням, ням.

Ті-ті-ті-ті – та-та

Ну хто же це? Відгадай!

Ті-ті-ті-ті-ті-ті – та

Та це ж білка, так і знай!

Ті-ті-ті-ті-ті-ті – та.

11. Ігроритміка «По лісовій стежині».

Вчитель-логопед. А ще лісові мешканці люблять гуляти по лісових стежинах.

Діти під музику крокують, імітуючи рухи тварин.

12. Дихально-артикуляційний тренінг «Загадки».

Вчитель-логопед загадує дітям загадку: «Довгі вуха куций хвіст, по полях стрибає, капусту шукає». Діти вимовляють загадку декілька разів в різному темпі, використовуючи різні інтонаційні відтінки, потім називають відгадку (заєць).

13. Підведення підсумків.

Вчитель-логопед. Де ми сьогодні з вами побували? Які тварини живуть у лісі? (Оцінка діяльності кожної дитини). А тепер час повертатися додому.

14. Ігрогімнастика «Ходьба».

Діти під спокійну музику виходять із залу.

Конспект заняття із застосуванням квітковотерапії

Мета: продовжувати вчити дітей складати описові розповіді; розвивати креативність, увагу, образну пам'ять, внутрішнє мовлення; збагачувати лексику дошкільників та вправляти їх у вживанні граматичних форм для складання описових розповідей; формувати довільність, навмисність мовлення; рефлексійні навички; стимулювати дітей до творчо-мовленнєвого самовираження; виховувати базові якості особистості.

Хід заняття:

Звучить аудіозапис пісні Євгена Доги з мультфільму «*Марія Мірабелла*». Ця мелодія дає змогу створити атмосферу таємничості, загадковості, фантастичності.

Діти заходять у групову кімнату, де на килимку, як на клумбі, розташовані різні паперові квіти, оглядають їх.

Вчитель-логопед: Подивіться, діти, уважно, які гарні, різнобарвні, чарівні квіти. Ви потрапили на планету Чудес, у країну Квітів. На планеті Чудес живуть казкові герої, персонажі з дитячих книжок, мультфільмів, комп'ютерних ігор. Але в країні квітів живуть лише квіти. Ось скільки їх тут, і кожна квіточка неповторна: має свій аромат, свій колір, свою форму. Доглядає за цими квітами добра Квіткова Фея. На цій планеті існує такий звичай: усі гості, які її відвідують, вітаються кожен по-своєму. Тому треба, щоб кожний з вас привітався з нами і квітами по-різному, незвичайним способом. Усі ми будемо повторювати дії кожної дитини, вітаючись з нею і квітами. Діти пригадують різні форми вітання, шлють привіти, виражають прихильне ставлення, доброзичливість, діти використовують уклін, вітальні жести.

Фея: Мені приємно бачити всіх вас на планеті Чудес, в країні Квітів. Цю красу створюю я, адже я – квітницарка (читає фрагмент вірша Марії Познанської «*Квітницарка*»).

Весела, рада квітницарка, –

Розквітли квітоньки усі!

І мовить так:

– Хай люди в парку

Відпочивають у красі...

Вчитель-логопед: Діти, понюхайте будь ласка ці чарівні квіти, а понюхавши їх ви перетворитесь на квіти. Любі квіточки, нам треба познайомитися одна з одною.

Вправа-знайомство «*На що схожа квітка*»

Діти в образі квіток знайомляться одне з одним, передаючи по колу кольорову повітряну кульку. Кожний, називаючи квітку, розповідає, на що схожий запах і колір його квітки.

Вправа «*Асоціації*»

Квіткова Фея: Діти, я бачу, що всі ви любите квіти, вмієте ними милуватися, насолоджуватися їхньою красою. А тепер на хвилинку закрийте

очі та пригадайте слово, яке спадає вам на думку, коли чуєте назву своєї квітки?

Квіткова Фея: Квіти наші втомилися, знеслилися. Їх треба підживити корисними речовинами, напоїти водичкою. Йдіть до мене, мої ріднесенькі! Я вас водичкою напою і добрива додам. Ростіть гарненькі та здоровенькі.

Вчитель-логопед кличе до себе дітей. Вони залишають квіточки на імпровізованій галявині, сідають на стільчики і продовжують слухати Квіткову Фею.

Квіткова Фея: А зараз я махну чарівною паличкою, і всі ви перетворитесь на добрих і турботливих квітників. Спочатку напоїмо квіти водичкою. Попросимо дощик, щоб напоїв наші квіти. (діти промовляють закличку: «*Йди, йди, дощику*» та супроводжують рухами).

Квіткова Фея читає вірш Марії Познанської «*Мій квітник*» і роблять рухи з уявною лопатою та граблями. Діти наслідують її рухи. Далі Фея пропонує дітям-квітникам відпочити, поспати, набратися сил.

Релаксація

Квіткова Фея: Лягайте на килим, закрийте оченята і уявіть собі клумбу з чарівними квітами, з чудовим ароматом, помилуйтеся нею. Прислухайтесь, як гудуть бджоли над квітами, як тепло і лагідно голубить квіточки сонечко, як шумлять дерева, стрибають в траві коники, перелітають з квітки на квітку бджоли. Ви насолоджуєтесь красою і ароматом квітів... Вам приємно і затишно...

Мовленнєво-художня вправа «Діти приходять на допомогу»

Квіткова Фея пропонує дітям допомогти квітам прокинутися, оскільки вони сплять дуже міцно. Для того щоб квіти прокинулись, діти читають вірші про них.

Рефлексія мовлення

Вчитель-логопед пропонує дітям передавати по колу чарівну квітку, яку подарувала Квіткова Фея, і розповісти про те, що в країні Квітів для них було найцікавішим.

Підсумок заняття

Вчитель-логопед пропонує дітям попрощатися з країною Квітів, кажуть їй «До побачення!», дякують і усі разом, узявшись за руки, читають напам'ять «*Дитячу Молитву*» Катерини Перелісної:

Пошли нам, Боже, маленьким дітям,
Щастя, здоров'я на довгі літа!
Щоб виростили розумні й сильні,
Душею чисті і серцем вільні!
Щоб нам світила зіронька волі,
Щоб ми не знали лиха ніколи.

ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ

Рекомендації:

- *Займатись у добре провітреному приміщенні.*
- *Не проводити тренування після прийому їжі (після 1,5-2 год.).*
- *Не займатися у верхньому одязі.*
- *Не допускати перевтоми.*
- *Дозувати кількість вправ.*
- *Слідкувати за диханням (вдих носом, видих ротом).*
- *Стежити за відсутністю напруження м'язів шиї, рук, плечей.*
- *На одному видиху вимовляти не більше 3-4 слів (зливо, не відокремлювати паузою).*

Статичні дихальні вправи

Метою дихальних вправ є координація ротового і носового дихання. Кожну вправу необхідно виконувати 3-5 разів, спочатку без мовленнєвого супроводу, потім з ним

Вправи для голосового апарату

Ці вправи виконуються на основі позіхання.

- Мовчазне позіхання.
- Позіхання зі звуком [м].
- Позіхнути, а на видиху промовляти склади, спочатку беззвучно, потім зі звуком: *АХ_ОХ_УХ_ЕХ_ИХ*
- Позіхнути, на видиху вимовляти склади:
МАММ_МУММ_МОММ_МЕММ_МИММ

Вправи для формування навичок правильного вдиху

Вправа 1

Вихідне положення: лежачи на спині, згодом сидячи і стоячи. Одна долоня розташована на грудній клітці, друга – на животі: виконати глибокий вдих носом так, щоб рука на животі піднялась, а грудна клітка при цьому була нерухома, потім плавно видихнути через рот. При цьому живіт опускається і в кінці видиху втягується.

Вправа 2

Вихідне положення: лежачи на спині, а згодом сидячи і стоячи зробити плавний вдих носом, підняти руки вгору і розвести їх в сторони поступово видихаючи. Поступово збільшити тривалість видиху у 3-5 разів. Завдяки цим рухам відбувається повний видих.

Вправа 3

Вихідне положення: лежачи на спині. Для виконання цієї вправи необхідні мішечки з піском вагою від 0,5-2 кг; виконати 5-6 разів підряд. Один мішечок з піском покласти на живіт, другий – на праву чи ліву сторону ребер. Виконати глибокий вдих носом, розвести руки в сторони, при цьому мішечок на животі повинен піднятися якомога вище. На плавному видиху мішечок опускається.

Вправи для формування навичок правильного видиху

Вправа 1

«Теплий видих». Виконати вдих через ніс, потім піднести долоні до рота і здійснити такий видих, щоб зігріти руки.

Вправа 2

«Фіксований видих». Після повного вдиху виконати протяжний ротовий видих, змінюючи при цьому форму ротової порожнини.

Подумки потрібно розподілити довжину видиху на 10, 12, 15 секунд.

Вправа 3

«Фіксований видих». Після повного вдиху виконати протяжний носовий видих, змінюючи при цьому форму ротової порожнини. Щоки не надуваються. Необхідно стежити за поставою та не напружувати м'язи обличчя, шиї, плечового пояса.

Вправа 4

«Форсований видих». Виконати вдих через ніс, потім різко видихнути через рот (7-10 разів). Стежити, щоб передня стінка живота швидко втягувалась.

Вправа 5

«Потрійний видих». Виконати вдих через ніс, потім різко видихнути через рот повітря трьома поштовхами, послідовно один за одним. Не добирати повітря під час секундних перерв у процесі потрійного видиху.

Вправи для формування навичок носового дихання

Вправа 1

Широко відкрити рот і подихати носом.

Вправа 2

Закрити праву ніздрю пальцем – вдихнути і видихнути через ліву, потім навпаки. Вдихнути і видихнути через кожен ніздрю по черзі.

Вправа 3

Виконати вдих через одну ніздрю, видих – через іншу ніздрю, потім навпаки.

Вправа 4

Широко відкрити рот – вдих, видихнути через ніс.

Вправа 5

Виконати вдих через ніс, видихнути тільки через одну ніздрю, другу притримувати пальцем.

Вправа 6

Виконати вдих через ніс, поштовхоподібно видихнути через ніс.

Вправа 7

Виконати вдих через ніс і рот одночасно, поштовхоподібно видихнути через рот.

Вправа 8

Виконати вдих через ніс, а потім видихнути через нещільно зімкнені губи:

- плавно;
- з проміжками поштовхоподібно;
- з посиленням видиху в кінці.

Вправа 9

Широко відкрити рот і глибоко вдихнути (позіхання), видихнути протяжно. Видих можна поєднувати з вимовою звука: *a-a-a-a*.

Вправа 10

Широко відкрити рот, висунути язик, вдихнути і видихнути ротом (як дихає собака).

Вправи для формування навичок фіксованого видиху із звуковим наповненням

Вправа 1

«Фіксований видих» з вимовою звуків: «*с-с-с, х-х-х, ф-ф-ф, ш-ш-ш*».

Необхідно протягнути звук якомога довше, фіксуючи тривалість видиху. Особливу увагу потрібно звернути на рівність звучання звуків (якщо під час мовлення наявні судоми, то пропонувати вправу потрібно диференційовано).

Вправа 2

«Фіксований видих» з вимовою (проспівуванням) ряду голосних звуків: «а, о, у, е, и, і» спочатку з уявною (беззвучною) вимовою, потім з додаванням голосу. Виконати плавно, протяжно, злито у повільному темпі, на одному видиху.

Вправа 3

Покласти долоні на область діафрагми (для контролю за рухами м'язів черевного преса), вдихнути носом, на видиху промовляти склади імітуючи сміх:

ХА-ХА-ХА
ХІ-ХІ-ХІ
ХО-ХО-ХО
ХЕ-ХЕ-ХЕ
ХИ-ХИ-ХИ

Вправа 4

Вдихнути одночасно через рот і ніс, на видиху (видих протяжний) повторити складові ланцюжки за вчителем-логопедом, потім самостійно:

а) *ФАФ*

ФАФ ___ *ФОФ*
ФАФ ___ *ФОФ* ___ *ФУФ*
ФАФ ___ *ФОФ* ___ *ФУФ* ___ *ФЕФ*
ФАФ ___ *ФОФ* ___ *ФУФ* ___ *ФЕФ* ___ *ФИФ*
ФАФ ___ *ФОФ* ___ *ФУФ* ___ *ФЕФ* ___ *ФИФ* ___ *ФІФ*

Варіанти поєднання складів:

б) *ФАС, ФАШ, ФАХ, ШАХ, ШАС, САФ, ХАХ, МОМ, ЛАМ, РАМ, РУР*
ММА! ___ ММО! ___ ММУ!
ММЕ! ___ ММИ! ___ ММІ!

Вправа 5

Вдихнути одночасно через рот і ніс, на видиху (протяжний видих) повторити складові ланцюги за вчителем-логопедом (потім самостійно) на розспіві:

ММА_ММО_ММУ_ММЕ_ММИ_ММІ
ННА_ННО_ННУ_ННЕ_ННИ_ННІ
ЛЛА_ЛЛО_ЛЛУ_ЛЛЕ_ЛЛИ_ЛЛІ
ЛЛЯ_ЛЛЮ_ЛЛЄ_ЛЛІ_ЛЛЮ_ЛЛЬ

Вправа 6

Вдихнути одночасно через рот і ніс, на видиху (протяжний видих) промовити два склади, наголошуючи другий склад. Голосний другого складу протягнути. Не робити пауз між складами.

МА-МААА *МО-МООО* *МУ-МУУУ* *МА-МООО*

МА-МУУУ	НА-НООО	ВУ-ВУУУ	ЗО-ЗООО
МА-МІІІІ	НА-НУУУ	ВА-ВООО	ЗУ-ЗУУУ
НА-НААА	НА-НІІІІ	ВА-ВУУУ	ЗА-ЗООО
НО-НООО	ВА-ВААА	ВА-ВІІІІ	ЗА-ЗУУУ
НУ-НУУУ	ВО-ВООО	ЗА-ЗААА	ЗА-ЗІІІІ

Вправа 7

Видихнути через ніс, на видиху протяжно вимовляти звук [м], спочатку помірною силою звучання голосу, висота голосу повинна бути зручна для дитини, видих плавний. Слідкувати, щоб не було м'язового напруження в області плечей, шії, артикуляційного апарату.

Вправи для продовження тривалості мовленнєвого видиху

Вправа 1

Виконати вдих через ніс, видих – через рот з називанням автоматизованих рядків:

- Прямий і зворотній рахунок:

вдих	видих	вдих	видих
1	6	10	5
2	7	9	4
3	8	8	3
4	9	7	2
5	10	6	1

- Дні тижня

*ПОНЕДІЛОК, ВІВТОРОК, СЕРЕДА, ЧЕТВЕР, П'ЯТНИЦЯ,
СУБОТА, НЕДІЛЯ*

- Пори року

ОСІНЬ _____ ЗИМА _____ ВЕСНА _____ ЛІТО _____

- Місяці

*ВЕРЕСЕНЬ, ЖОВТЕНЬ, ЛИСТОПАД,
ГРУДЕНЬ, СІЧЕНЬ, ЛЮТИЙ,
БЕРЕЗЕНЬ, КВІТЕНЬ, ТРАВЕНЬ,
ЧЕРВЕНЬ, ЛИПЕНЬ, СЕРПЕНЬ.*

Вправа 2

Виконати вдих через ніс, видих – через рот. Вимова під час видиху слів і віршів. Рекомендовано відпрацьовувати вміння робити добір повітря.

Динамічні дихальні вправи

Вправи виконуються з поєднанням голосу та рухів. у положенні лежачи, сидячи, стоячи, під час ходьби з виконанням нескладних рухів.

Вправа 1

«Насос». Вихідне положення: стоячи, ноги на ширині плечей. В руках тримати уявну ручку від насоса. Різко нахилитись і встати, на видиху вимовляючи звуки [с], [ш], [ф].

Вправа 2

Виконати видих через ніс, нахилити тулуб вправо, дотягуючись правою рукою до підлоги, ліва рука при цьому підіймається вгору вздовж тулуба, виконати повільний видих через рот вимовляючи звук [ш].

Вправа 3

Виконати видих через ніс, нахилити тулуб вниз, дотягуючись правою рукою до пальців лівої ноги. В цьому положенні на видиху вимовляти склади: «ХА_ХО_ХИ_ХУ». Випрямитись, зробити видих, нахилитись вниз, дотягнутись лівою рукою до правої ноги і видихаючи промовляти склади: «ФА_ФО_ФИ_ФУ».

Вправа 4

Виконати повороти голови вправо-вліво і одночасно з кожним поворотом виконувати порцію вдиху носом, потім видихнути зі звуком ПФФФ.

Вправа 5

«Лижник». Встати в позу лижника, імітуючи його рухи, відштовхуючись палицями. Рух поєднувати з вимовою складів: «СА_СО_СУ_СЕ_СИ».

Вправа 6

Швидко та плавно розвести руки в сторони, долоні повернути вгору, злегка прогнутися назад і одночасно виконати глибокий вдих носом, повільно і плавно видихнути через рот. Під час видиху стиснути долонями грудну клітину в середньому і нижньому відділах, опустити голову вниз, нахилитись вперед і вимовляти протяжно звук [с].

ДИХАЛЬНА ГІМНАСТИКА А. М. СТРЕЛЬНИКОВОЇ**«Долоньки»**

Початкове положення – стоячи. Стати прямо і зігнути руки в ліктях. Лікті опущені вниз, а долоньки розкриті і розвернені від вас. Цю позу ще називають «позою екстрасенса». Стискаючи кисті в кулак, виконувати галасливі, короткі і ритмічні вдихи через ніс. Кількість таких вдихів – рухів – чотири. Після першої серії бажано побути кілька секунд у спокої (4-5 сек). Норма за Стрельниковою в даній вправі – 24 рази (4 вдихи за підхід).

«Погончики»

Початкове положення – стоячи. Стиснути кисті рук в кулаки і піднести їх до пояса. Руки різко випрямити і потягнути кулаки до підлоги, зробити короткий вдих. Видих – через відкритий рот. У цей час оставити руки у вихідну позицію. Таких вдихів-рухів треба зробити поспіль 8 разів. Всього 12 серій з перервами по 4-5 сек.

«Насос»

Початкове положення – стоячи. Виконувати пружні нахили вперед. Злегка нахилитись, спину округлити, голову нахилити. Нахилитись неглибоко, достатньо на рівень пояса. Вдих миттєвий виконувати на самій нижній точці руху. Випрямитись не до кінця – видих.

«Кішки»

Початкове положення – стоячи, ноги разом. Злегка присісти, повертати тулуб по черзі вправо, вліво. При повороті виконувати хватальні рухи руками. Повороти супроводжуються коротким, різким вдихом і саме через ніс. Видихаємо ротом легко і довільно.

«Обійми плечі»

Вихідна позиція – стоячи, руки, зігнуті в ліктях, підняти на рівень плечей. Виконати рух, який нагадує обійми не когось, а самого себе. Цей жест повинен бути різким. Позиції рук змінювати: зверху, то права рука, то ліва. При таких рухах рук, коли верхній відділ легень стискається, виконувати галасливий і швидкий вдих.

«Обійми»

Вихідна позиція – стоячи, руки, зігнуті в ліктях, підняти на рівень плечей.

Обійняти себе, нагнувшись назад. І, поставивши ноги трішки ширше плечей, зробити неглибокий нахил вперед, витягуючись до підлоги. У

максимальній точці – вдих. Без зупинки виконати нахил назад, прогинаючись при цьому в попереку. Обійняти свої плечі руками і при цьому – різкий вдих.

«Вушка»

Вихідна позиція – стоячи, ноги на ширині плечей, руки опущені. Змінні нахили головою вправо, а потім вліво – основні рухи. Коли голова досягне кінцевої точки руху – плеча, то виконуємо різкий вдих. Повітря вдихнути через ніс, а видихнути плавно і спокійно – через рот.

«Маятник»

Вихідна позиція – стоячи, ноги вужче ширини плечей. Поперемінно повертати голову спочатку вправо, а потім вліво, не зупиняючись. При досягненні максимального повороту, виконати носом галасливий вдих, крила носа при цьому стискаються і втягуються. Видих йде автоматично через злегка відкритий рот.

«Малий маятник»

Вихідна позиція – стоячи, ноги вужче ширини плечей. Нахилити голову вперед і виконати різкий вдих носом в кінці руху. Видих не затримується. Він повинен бути вільним і довільним. Рух голови назад відбувається в такому ж режимі.

«Переكاتи»

Вихідна позиція – стоячи, ноги вужче ширини плечей. Одна нога попереду, інша – позаду. Присідаючи на виставленій вперед нозі зробити вдих, ногу випрямити – видих .

«Кроки»

Вихідна позиція – стоячи. Ноги – трішки вужче ширини плечей. Зігнути спочатку ліву ногу і підняти її на рівень живота. Нога повинна бути випрямлена від коліна з витягнутим носком. При цьому потрібно злегка присісти на правій нозі. Виконуючи рухи, вдихнути повітря через ніс коротко і шумно. Випрямившись, виконати присідання іншою ногою.

Додаткові рекомендації

Перерахований вище комплекс вправ для дихання, заучуємо поступово. Спочатку запам'ятовуємо і доводимо, практично, до автоматизму перші три вправи, які образно називаються «Долоньки», «Погончики» і «Насос». Потім, можна додавати по одній вправі кожен день. Подальша послідовність така: «Кішки», «Обійми плечі», «Великий маятник». Далі – «Вушка», «Повороти голови», «Малий маятник». І останніми вивчаємо «Переكاتи» і «Кроки».

РОЗВИТОК ПРОСОДИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ

Інтонація – це рух, зміна, динаміка тону, що супроводжує висловлювання, ритміко-мелодійний малюнок мовлення, чергування підвищення і пониження голосу в залежності від змісту фрази.

Інтонаційне забарвлення сприяє логічній виразності мовлення сукупно з логічними наголосами і логічною паузою. Емоційно забарвлені інтонації передають слухачам різноманітні почуття.

Логічний наголос – це виділення голосом головного за змістом слова у фразі.

Логічна пауза – це поділ фрази на смислові відрізки, які називаються тактами.

Умовні позначення:

- / – коротка пауза для добору повітря.
- – пауза між мовленнєвими тактами.
- // – більш триваліша пауза між реченнями.
- – відмежування великого смислового уривку.

Відпрацювання інтонації проводимо за методикою В.В. Ємельянова, в основу якої покладено відпрацювання ковзаючої низхідної і висхідної з характерним переломом голосу із грудного звучання в головне і навпаки.

Під час виконання вправ за даною методикою необхідно використовувати м'який видих.

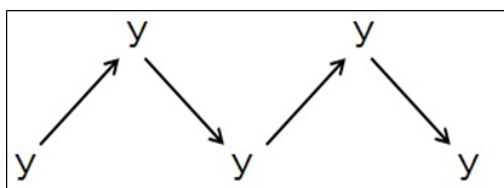
Умовні позначення:

Велика літера	– коротка пауза для добору повітря.
Маленька літера	– пауза між мовленнєвими тактами.
↑	– висхідна інтонація.
↓	– низхідна інтонація.

Вправи для розвитку інтонації

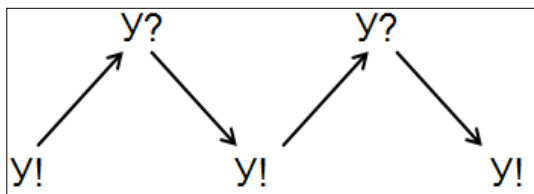
Вправа 1

Проспівати голосний звук змінюючи висоту голосу:

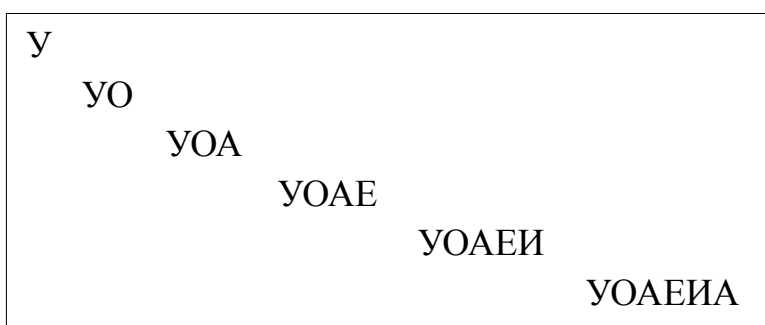
Вправа 2

Зміна інтонації відповідно до схеми:

Вправа 3

Вимова поєднань голосних звуків послідовно, кожний на окремому видиху, низьким голосом «страшна казка».

Вправа 4

При безперервному звучанні інтонаційно виділити голосний звук легким підвищенням тону голосу, плавно зливаючи його з іншими голосними звуками.

у о у а у и у і ?

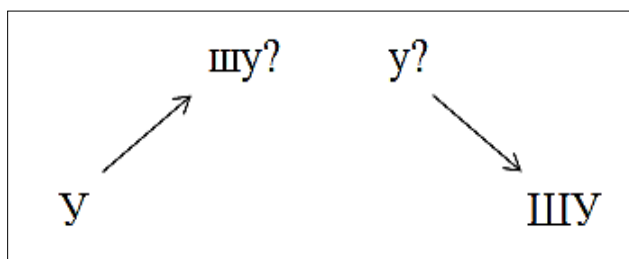
у о у а у и у і !

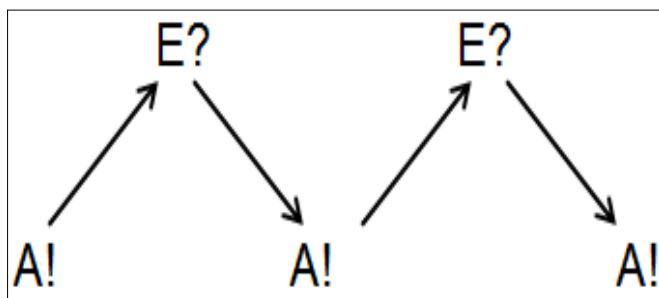
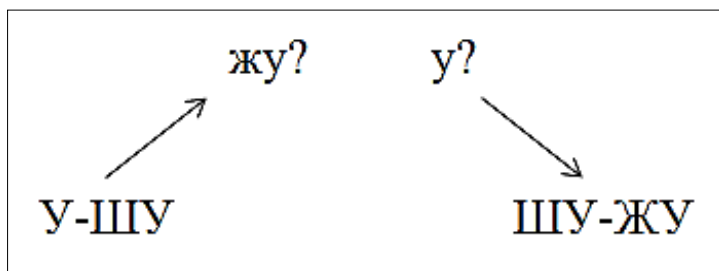
у о у а у и у і ?

у о у а у и у і !

Вправа 5

З'єднати навичку переходу з грудного регістру у головний і навпаки з вимовою приголосних звуків.

у-су-зу, у-со-зо, у-си-зу, у са-за,
у-фу-ву, у-фа-ва, у-фи-ви, у-фо-во,
у-шо-жо, у-ша-жа, у-ши-жи, у-ше-же тощо

Вправа 6

Вимова звука, слова «так» з різною інтонацією (радісно, налякано, здивовано, спокійно, іронічно, категорично, запитально, задумливо тощо)

Вправа 7

Вимова слів, фраз, які виражають різні почуття:

«молодець» – із захопленням, здивовано, з насмішкою;

«прийшла» – радісно, зневажливо, тривожно;

«відчиніть двері» – гнівно, радісно, роздратовано, сумно.

Вправа 8

Тренувати вимову приголосних звуків у різній тональності.

Киць-киць-киць

Тась-тась-тась

Цип-цип-цип

Мань-мань-мань

ІГРИ ТА ВПРАВИ З ПІСКОМ І ВОДОЮ

Регуляція м'язового тону, зняття напруги з м'язів пальців рук і удосконалення дрібної моторики

- Покласти долоні на пісок чи воду, відчуті повне розслаблення пальців.
- Занурити пальці в пісок чи воду, стискати і розтискати кулачки.
- Занурити пальці в пісок чи воду, стискати і розтискати почергово то мізинець, то великий палець на одній руці, на обох руках одночасно.
Занурити пальці в пісок чи воду і легкими рухами створювати «хвилі».
- Занурити пальці в пісок і поперемінно чергувати вправи для пальців («вушка»-«ріжки», «один пальчик-всі пальчики»).
- При виконанні завдань пальцями ведучої руки друга рука обов'язково занурена в пісок чи теплу воду.

Автоматизація звуків

«Хованки»

Вчитель-логопед закопує в пісок іграшки зі звуком [ш]: ведмедика, мишку, кішку так, щоб іграшка на піску позначалась невисоким горбочком. Потім пропонує дитині пригадати іграшки, в назві яких є звук [ш]. Дитина називає іграшку і розкопує пісок. Якщо є співпадання іграшки в піску з названою дитиною, то вона отримує можливість погратись з цією іграшкою.

«Доріжка»

Промовляти задані вчителем-логопедом склади, «крокуючи» при цьому пальчиками чи легко відплескуючи по піску чи воді долоньками.

«Слабкий моторчик»

Промовляють звук [р'], проводячи мізинцем доріжку по піску, воді.

«Сильний мотор»

Промовляти звук [р], проводячи вказівним пальцем доріжку по піску. Варіант цієї вправи – малювати на піску чи на воді букву «Р», промовляючи одночасно звук [р]. Аналогічно можна працювати з іншими буквами, співвідноситься написання букви з вимовою звука.

«Гірка»

Набрати в руку пісок чи воду промовляти звук [с], насипаючи гірку (чи виливаючи воду з долоні). Варіант цієї вправи – вибрати із лежачих чи наполовину закопаних в піску іграшок іграшку зі звуком [с] і, набравши пісок та промовляючи цей звук, засипати її.

Розвиток фонематичного слуху

«Складові доріжки»

Малювати круги на піску та воді, промовляючи складові доріжки.

«Шторм»

На поверхні води плавають предмети чи іграшки зі звуками, що диференціюються. Повітряним струменем дитина переміщує їх, а потім розприділяє по «морях».

«Два міста»

В піску заховані іграшки чи картинки зі звуками, що диференціюються. Дитина дістає їх і розкладає на дві групи.

Формування складової структури слова

«Лінії»

Дитина малює на піску задану кількість ліній, а потім за їх кількістю придумує слово.

«Виправ помилку»

Вчитель-логопед креслить на піску помилкову кількість ліній. Дитина аналізує кількість складів в слові та виправляє помилку, додаючи чи забираючи зайву лінію.

«Поділи слово на склади»

Дитина друкує на піску задане слово і вертикальними лініями ділить його на склади.

Удосконалення граматичної будови мовлення

«Підбери слово»

Дитина знаходить заховані в піску чи плаваючі по воді різні предмети чи іграшки і підбирає до їх назв прикметники, узгоджуючи їх в роді, числі, відмінку.

«Човник»

В цій ігровій вправі з водою чи піском вживати в мовленні деякі граматичні категорії:

- Прийменники: від, до, над, між, в, з-за, з-під
- префіксальні дієслова: прийшов, побудував, приплив, приїхав, приніс
- прислівники: далеко, близько, глибоко, високо, повільно, низько.

«Чого не стало»

Ігрова вправа для закріплення використання іменників в родовому відмінку як однини так і множини. Ця вправа використовується лише при роботі з піском. Коли логопед витирає частину предметів зображених на пісочній картинці, а потім просить дитину розповісти, що змінилося.

Навчання грамоти

«Напиши на воді (на піску)»

Дитина пише задані букви, склади і слова, а вчитель-логопед їх читає. Можна навпаки: вчитель-логопед пише, а дитина читає.

Зв'язне мовлення

При малюванні пісочної картини можна виробляти вміння будувати як прості, так і складні речення.

«Домалюй картинку і склади речення»

Вчитель-логопед малює на піску м'яч, скакалку, повітряну кульку чи інші предмети. Завдання дитини – домалювати пісочну картину і скласти за нею речення. Фраза промовляється в момент дії.

«Розпочни речення»

Дитина малює на піску предмет і починає речення, логопед чи інша дитина закінчує фразу.

«Друзі»

При малюванні на піску дитина складає складні речення (У Тетянки повітряна кулька, а в Михайлика – резиновий м'яч).

«Що сталось?»

При створенні картини на піску чи у воді, дитина складає складнопідрядні речення (Таня гірко плаче тому, що повітряна кулька лопнула).

«Дві іграшки»

На піску дитина малює два предмети. Складаючи діалог від імені предметів, вона порівнює їх, підмальовуючи в процесі картинку.

Виконуючи дії з іграшкою у воді, дитина складає розповідь-опис. Описуючи зовнішній вигляд рибки, вона проводить у воді пальцем по частинах її тіла.

Звичайно, ми розглянули лише деякі питання навчання та виховання дитини, яка заїкається, та подолання недоліків її мовлення.

Ми вважаємо, що розвиток дитини та подолання заїкання залежить від своєчасної та правильної корекції, від наполегливості та послідовності, від віри в успіх.

КОМПЛЕКС ВПРАВ З БІОЕНЕРГОПЛАСТИКИ

Вправа 1 Початкове положення: рот закритий, язик лежить плоско біля нижніх різців. На рахунок «1» язик піднімається за верхні зуби, на рахунок «2» язик опускається у вихідне положення (до нижніх різців). Кисті рук працюють за схемою 1. Вправа повторюється 4-6 разів.

Схема 1.

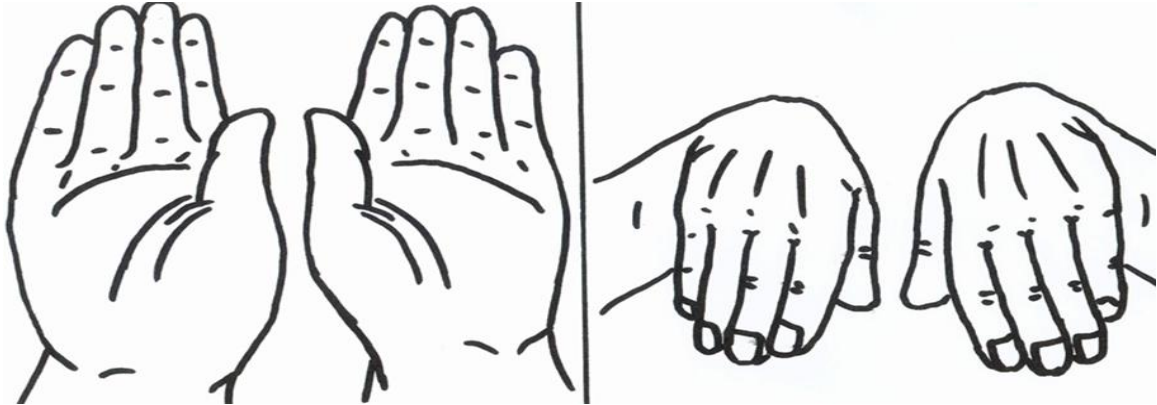
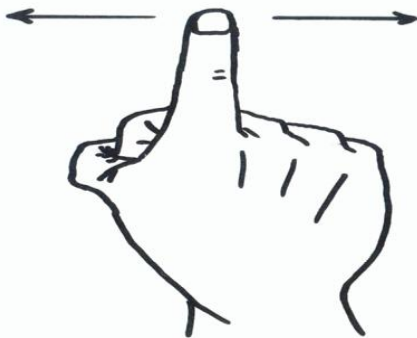

Схема 2.

Вправа 2

Початкове положення: рот відкритий, язик лежить плоско біля нижніх різців. На рахунок «1» гострим кінчиком язика торкнутися внутрішньої сторони лівої щоки, на рахунок «2» – внутрішньої сторони правої щоки. Кисть руки – рухається тільки вказівний палець, інші пальці зібрані в кулак (схема 2). Ці рухи повторюються 3-4 рази без перерви, при цьому необхідно стежити, щоб нижня щелепа не рухалася.

Вправа 3

Початкове положення: рот відкритий, язик лежить плоско біля нижніх різців. На рахунок «1» висунути язик так, щоб відчувати напругу в під'язиковій зв'язці, потім повернути його у вихідне положення. Вправу повторити 3-4 рази. Кисть руки – пальці зібрані в кулак. Коли язик висовується, пальці розпрямляються, напружені, долоня розміщена паралельно до стола (схема 3).

Схема 3.

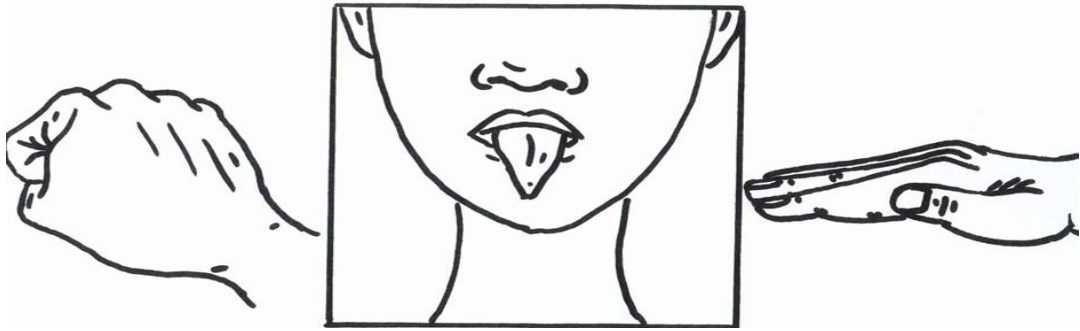
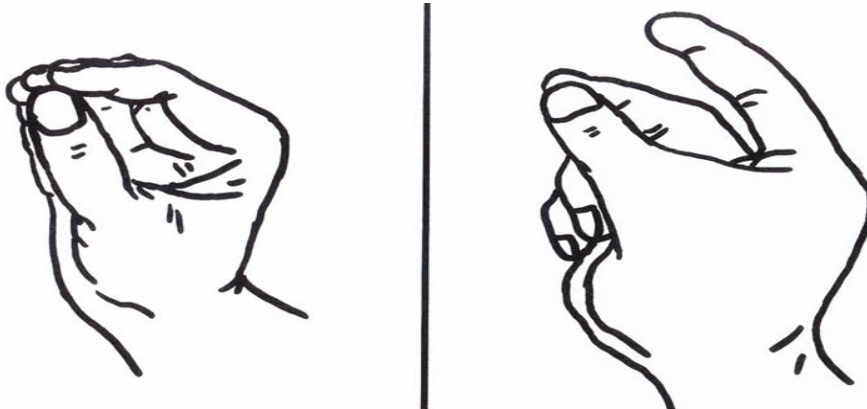

Схема 4.

Вправа 4

Початкове положення: рот напіввідкритий, язик лежить плоско біля нижніх різців. На рахунок «1» торкнутися кінчиком язика лівого куточка губ, на рахунок «2» – правого. Ці рухи повторюються 4-5 разів без перерви, при цьому необхідно стежити, щоб рот був відкритий, і нижня щелепа не рухалася. Кисть руки – долоня паралельна столу, пальці разом, рухати тільки долонею синхронно з язиком.

Вправа 5

Початкове положення: рот відкритий, губи посміхається, кінчик язика клацає, щелепа не рухається. Кисть руки – великим і безіменним пальцями виконується клацання разом з язиком (схема 4).

Тренування нижньої щелепи Необхідною умовою чіткого мовлення є вміння правильно відкривати рот. Це пов'язано з роботою нижньої щелепи.

Вправа 1 Початкове положення: голову тримати прямо, підборіддя в звичайному зручному положенні, губи зімкнуті.

На рахунок «1» щелепу опускається на відстань ширини двох пальців (середнього і вказівного), язик лежить вільно, кінчик біля нижніх різців, губи зберігають округлу форму, зуби не оголюються. Кисть руки – 4

зімкнених пальці долонею вниз, великий палець притиснений до вказівного (схема 5). Коли рот відкривається, великий палець опускається вниз, 4 пальці піднімаються вгору (схема 6).

Схема 5.

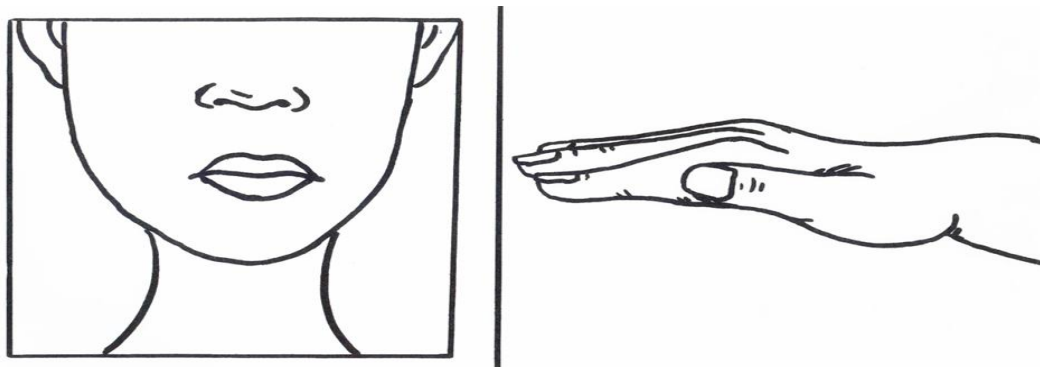
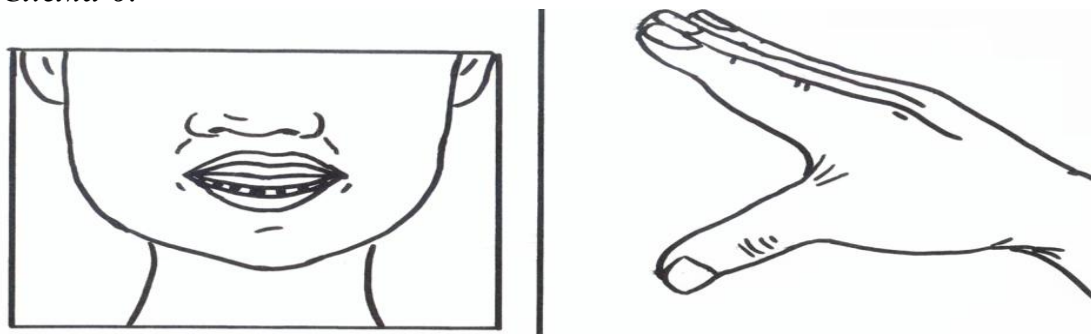

Схема 6.

Тренування губних м'язів

Вправа 1

Початкове положення: зуби зімкнені, губи в звичайному спокійному стані (схема 7). На рахунок «1» губи витягуються вперед, ніби приймаючи форму «п'ятачка», кисть руки – всі пальці зібрані в пучку (схема 8). На рахунок «2» губи розтягуються в сторони, не оголюючи зубів. Розтягувати губи особливо сильно в сторони не слід – потрібно тренувати більше їх у русі вперед. Кисть руки – пальці нарізно (схема 9). Вправа повторюється 3-4 рази.

Схема 7.

Схема 8.

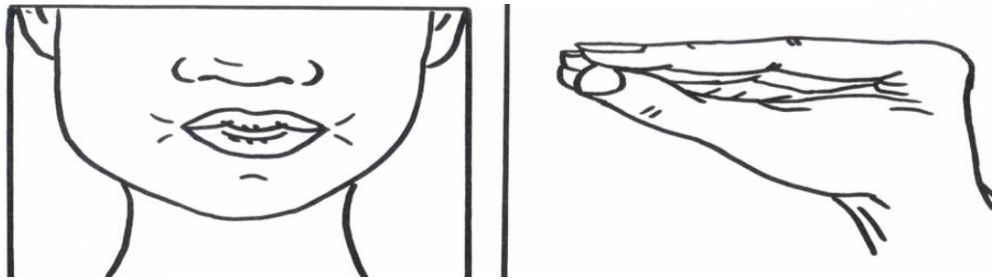
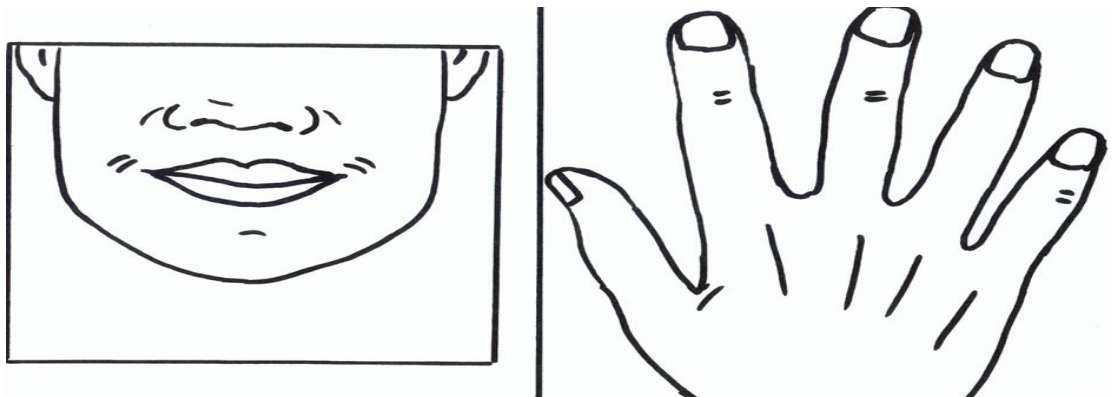

Схема 9.

Вправа 2

Нижні губи торкаються верхньої губи і легко «чухають» її, потім такі ж рухи роблять верхні зуби, торкаючись нижньої губи. Кисть руки нерухома. Долоню вгору – рухаються тільки пальці. Долоню вниз – рухаються тільки пальці (схема 10).

Схема 10.

Прогулянка і дощик

Мета: розвивати слухову увагу, координацію і темп рухів.

Під час I частини музики (А) «Прогулянка і дощик» А. Філіпенко діти спокійно гуляють по кімнаті. Під II частину музики (Б) усі танцюють. Коли починається музична частина (В), діти витягують руки долонями вгору, перевіряючи чи йде дощ і промовляють:

Дощик капає із хмари,
Намочив мене й Тамару.

Вчитель-логопед: Від дощу намокли квіти
Ну, мерщій додому, діти!

Усі біжать до стільців. Знову звучить частина (А). Діти говорять:

Дощ втомиться, перестане,
Сонце із-за хмари гляне
Знову підемо гулять
Танцювати і стрибать.

Гуляють по кімнаті, доки не прозвучить музична частина (Б), під яку діти ритмічно танцюють.

Прогулянка і дощик

Муз. А Філіпенка

А. Помірно

Б. Грайливо

В. Рухливо

Знайди ляльку

Мета: розвивати слухову увагу.

Хід гри.

Діти сидять півколом. Одна дитина, що водить, відвертається. Дорослий ховає ляльку в кого-небудь із дітей. На музичний сигнал дитина, що водить, повертається обличчям до дітей. Дорослий промовляє:

Лялька Таня десь пропала,
Нумо, Вово, пошукай,
Тільки знайдеш її в залі,
Потанцюй і заспівай.

Ведучий іде до дітей, які тихо плещуть в долоні. Коли він наближається до ляльки, діти плещуть гучніше. По силі звуку дитина відгадує, де лялька.

Ведучий танцює з лялькою, потім співає пісню. Діти плескають у долоні.

По дорозі жук, жук

Українська народна пісня

Помірно

The musical score is written for piano in 2/4 time, key of D major. It consists of two systems. The first system has four measures. The second system starts with a measure marked '5' and continues with two measures, followed by a first ending (marked '1.') and a second ending (marked '2.'). The piano accompaniment features a steady eighth-note bass line in the left hand and chords in the right hand.

Кухар

Мета: розвивати мовленнєве дихання, ритмічну виразність мовлення та координації рухів.

Хід гри.

Діти стоять у колі. Ведучий ходить за колом з кухарським ковпаком у руці. Діти хором промовляють вірш:

Грати в кухаря пора,
Починаймо, дітвора!
Кожен виходу чекай,
Про ковпак не забувай.
Якщо кухарем став ти,
Навкруги тобі іти.

Після цих слів ведучий зупиняється і одягає ковпак на дитину, яка стоїть біля нього. Тепер обоє стоять поза колом, спиною один до одного і під музику ідуть по колу. Хто обійде коло раніш, той і виграв гру.

Калачі

Муз. А. Філіпенка

Помірно

The musical score is written for voice in 2/4 time, key of D major. It consists of a single line of music with lyrics underneath. The tempo is marked 'Помірно'.

Япе-чу, пе - чу, ре-чу діжкам всім по ка-ла-чу. Маком я притру-шу, в піч га-рячу по-сад-жу.

Наша Маша

Мета: автоматизувати правильну вимову звука [ш] в зв'язному мовленні.

Хід гри.

Лічилкою обирається Маша та Шура. Вони сидять на стільцях у колі та ритмічно, під вірші дітей, ніби підносять ложку до рота. Діти ходять, взявшись за руки, навколо Маші та Шури і промовляють:

Наша Маша їла кашу,
Шура їй допомагав.

Маша і Шура: Хто нам буде заважати
Будемо наздоганяти.

Вони встають із стільців і під веселий танець ловлять дітей. Той, кого спіймають повинен назвати слово, в якому є звук [ш].

Бджоли.

Мета: закріпити правильну вимову звука [ж] в словах.

Хід гри.

У колі відгородженому стільцями, присіли діти. Це – «бджоли у вулику». Ведмідь ховається за стільцем у кутку кімнати. «Бджоли» хором промовляють:

Бджоли в вулику сиділи,
Бо галявина в воді.
Дощ скінчився і за медом,
Полетіли дружно всі.

Під веселу польку вони «літають» по кімнаті, «п'ють» з квітів та дзижчать: «ж-ж-ж...». Раптом звучить музика (Б). Це «ведмідь» рветься до «вулика». «Бджоли» з дзижчанням летять до нього, беруться за руки та обступають. «Ведмідь» намагається вирватись. Якщо йому це не вдається, він промовляє будь-яке слово зі звуком [ж]. Тоді «бджоли» його відпускають та обирають іншого «ведмедя». Якщо «ведмідь» втік, він обирає собі помічника і гра продовжується вже з двома «ведмедями».

Ведмідь

Музика А. Ребікова

Помірно

Горобчики та автомобіль

Мета: вправляти дітей у звуконаслідуванні; закріпити правильну вимову звука [ч].

Хід гри.

Діти – «горобчики» сидять на стільчиках « в гніздечках» та сплять. Дорослий промовляє:

В гнізді горобчики живуть

І рано-вранці всі встають.

Співають... Діти продовжують: «чик-чирик-чик!

Дорослий закінчує:

Зернятка весело клюють.

Під веселу музику діти розбігаються по кімнаті, «клюють» зернятка, «літають». Несподівано звучить музичний сигнал – це гудок автомобіля. Діти повертаються на свої місця.

Весняна пісенька

Марш з прапорцем.

Мета: удосконалювати навички ритмічної ходьби одночасно з ритмічним мовленням.

Хід гри.

Під марш діти ідуть по колу колоною з прапорцями у руці, виконуючи рухи відповідно до тексту та промовляючи:

Прапорець свій піднімай,
І крокуй, не відставай.
Вгору-вниз, гору-вниз
Ну а потім зупинись.

